

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра східної філології

Кваліфікаційна робота магістра з
індійської філології

на тему:

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ТА ІДІОЕТНІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ НА ПОЗНАЧЕННЯ
НЕГАТИВНИХ ЕМОЦІЙ В МОВІ ГІНДІ

Студентки групи МПГін 56-20

факультету сходознавства

денної форми навчання

Освітньо-професійної програми

Галузевий переклад: мова гінді, англійська мова

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.062 Східні мови та

літератури (переклад включно), перша – гінді

Перогей Тамари Русланівни

Науковий керівник:

канд. філол. наук, доц. Охріменко М.А.

Допущена до захисту

«___»_____ 2021 року

Завідувач кафедри

(підпис) Валігура О.Р.
(ПІБ)

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка _____

ЗМІСТ

ЗМІСТ	2
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОТИВНОЇ ФРАЗЕОЛОГІЇ У СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ	8
1.1 Психологічний аспект дослідження емоцій.....	8
1.2 Зв'язок емотіології та психології.....	16
1.3 Методологія досліджень фразеології в сучасній українській мові та мові гінді	25
Висновки до Розділу 1	34
РОЗДІЛ II. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ НА ПОЗНАЧЕННЯ НЕГАТИВНИХ ЕМОЦІЙ В СУЧАСНІЙ МОВІ ГІНДІ.....	36
2.1 Структура та семантика фразеологічних одиниць на позначення негативних емоцій в мові гінді.....	36
2.1.1 Фразеологічні одиниці на позначення гніву/злості в мові гінді.....	37
2.1.2 Фразеологічні одиниці на позначення страху в мові гінді.....	47
2.1.3 Фразеологічні одиниці на позначення горя в мові гінді.....	56
2.1.4 Фразеологічні одиниці на позначення розчарування в мові гінді	62
2.1.5 Фразеологічні одиниці на позначення гордині в мові гінді.....	64
2.1.6 Фразеологічні одиниці на позначення хвастливості в мові гінді.	66
2.1.7 Фразеологічні одиниці на позначення заздрості в мові гінді	68
2.1.8 Фразеологічні одиниці на позначення сорому в мові гінді.....	70
Висновки до Розділу 2	74
РОЗДІЛ III. ІДІОЕТНІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ НА ПОЗНАЧЕННЯ НЕГАТИВНИХ ЕМОЦІЙ В СУЧАСНІЙ МОВІ ГІНДІ.....	73
3.1 Джерела походження фразеологічних одиниць на позначення негативних емоцій в сучасній мові гінді	73

	3
3.2 Ідіотнічні особливості гіндімовних фразеологічних одиниць на позначення негативних емоцій.....	74
Висновки до Розділу 3.....	80
ВИСНОВКИ.....	82
РЕЗЮМЕ	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	88
ДОДАТОК А.....	93

ВСТУП

Фразеологізмом або фразеологічною одиницею вважається чітка комбінація слів граматично складена за певним зразком словосполучення або речення. Фразеологізми характеризуються семантичною єдністю компонентів, значенням цілісності та автоматичним відтворенням. Фразеологічна одиниця не просто зручна у спілкуванні, вона являється частиною асоціативного ряду. Кожна нація має власний набір знаків, емблем, які є очевидними усім без пояснення. Користуючись ними, носії мови відтворюють зображення, що одночасно небагатослівні та доступні для кожного. Це особливо цінується у функціонуванні засобів масової інформації, які спрямовані на забезпечення більш точної інформації для кожного регіону. Роль фразеологічних одиниць у системі мови більшості полягає у вираженні емоційних, духовних, а також культурних реакцій, а не у віддзеркаленні самого твердження. У зв'язку з цим, фразеологізм являється неабияк близьким до “культурних” символів або архетипів, однією з основних особливостей яких являється відтворення певних асоціацій. Експресивно-емоційний аспект фразеологічних одиниць представлений їх образним змістом, який сприяє активній діяльності нашої уяви та мислення.

Психологи заявляють, що людина не може сприймати навколишній світ без емоцій, адже вони постійно супроводжують її в будь-якій діяльності та процесах пізнання. Емоції у психології визначаються, як відчуття людиною власного ставлення до чогось (до певної ситуації, до навколишніх людей, до себе). Відчуття такого ставлення людини до навколишнього світу утворює галузь емоцій.

Унікальність фразеологізму особлива й тим, що він має властивість мінятися, тобто, застосовуватись і звучати по різному. Ця особливість має важливе значення для сучасного інформаційного простору, який бажає різноманітності та нових форм. Одним із джерел збагачення літературної мови зображальними можливостями є національне ідіоматичне надбання. Утворення фразеологічних одиниць здійснюється відповідно до непрямой (вторинної)

номінації або семантичного перетворення складу, комунікативна значущість полягає в емоційності та експресивності. Власне фразеологізми надають мові рис національного характеру, унікального колориту, що відрізняє одну мову від іншої.

Фразеологія, як наголошує А. Емірова (1989), охоплює ті ділянки дійсності, які безпосередньо пов'язані з людиною, з її баченням, оцінкою реалій, із психічними особливостями особистості – пізнавальними процесами, емоційно-вольовою стороною психіки, індивідуально-типологічними особливостями особистості тощо (с. 151). Ю. Прадід (1994) також виділяє з фразеологічного складу мови фразеологічні одиниці на позначення психічних процесів людини. Автор уклав “Русско-украинский и украинско-русский фразеологический тематический словарь: Эмоции человека”, де навів 414 українських ФО, об'єднаних у 13 тематичних розрядів, а саме: відраза, огида; втіха, радість; гнів, лють; захоплення, захват; любов, пристрасть; страждання, мука; неспокій, тривога; подив, здивування; презирство, зневага; сором, стид; страх, жах; сум, печаль; відчай, безвихідь. Фразеологічні одиниці здатні передавати найрізноманітніші відчуття й емоції людини, інформація про які зберігається у них з часу осмислення зв'язку між номінативним задумом і образом-подібністю, що свідчить про наявність емоційно-експресивного компоненту.

Дослідженням загальних питань фразеології в мові гінді займався Ульциферов О.Г. (2005). У своїх наукових працях мовознавець зазначає, що за своєю будовою фразеологічні одиниці в мові гінді поділяються на кілька типів: сурядні фразеологічні одиниці, що мають закріплений порядок розташування компонентів; сполучення іменника з післяйменником; бівербальні фразеологічні одиниці; фразеологічні одиниці з предикативною структурою.

Проаналізувавши наукові роботи, присвячені фразеологізмам на позначення емоційного стану людини та її почуттів слід зазначити, що такі одиниці в мові гінді детально не досліджувались і потребують спеціального лінгвістичного дослідження. Дана робота відноситься до типу досліджень, присвячених лінгвістичному аналізу структурно-семантичних та ідіоетнічних

фразеологічних одиниць на позначення негативних емоцій у мові гінді та їх перекладу українською мовою.

Актуальність роботи зумовлена загальною спрямованістю сучасної лінгвістики до аналізу лексичного складу мови загалом, та фразеологічних одиниць на позначення емоцій зокрема. Вербалізація негативних емоцій у мові гінді раніше не ставала об'єктом спеціального дослідження.

Мета пропонованої роботи полягає у аналізі та дослідженні структурно-семантичних та ідіотнічних особливостей фразеологічних одиниць на позначення негативних емоцій в мові гінді.

Відповідно до поставленої мети формулюються такі **завдання**:

- розкрити психологічний аспект дослідження емоцій, зв'язок емотіології та психології;
- систематизувати загальні відомості про фразеологізми в українській мові та мові гінді та надати загальну характеристику фразеологізмам мови гінді;
- проаналізувати структурно-семантичні особливості фразеологізмів в мові гінді;
- виявити ізоморфні та аломорфні риси у вербалізації негативних емоцій в сучасній мові гінді та українській мові;
- визначити ідіотнічну специфіку фразеологічних одиниць на позначення негативних емоцій мови гінді;
- укласти реєстр фразеологічних одиниць на позначення негативних емоцій мови гінді.

Об'єктом дослідження є фразеологічні одиниці на позначення негативних емоцій мови гінді.

Предметом дослідження є структурно-семантичні та ідіотнічні особливості фразеологічних одиниць на позначення негативних емоцій в мові гінді.

Матеріалом дослідження стали 127 фразеологічних одиниць, які було дібрано методом суцільної вибірки з п'яти одномовних, двомовних, тлумачних, енциклопедичних, фразеологічних словників мови гінді та української мови.

У ході дослідження нами було використано такі **наукові методи**: *описовий метод* для опису та загальної характеристики фразеологічних одиниць; *метод суцільної вибірки*, що передбачає добір фразеологічних одиниць із гіндомовних словників для укладання реєстру фразеологізмів на позначення негативних емоцій; *аналіз дефініцій*, що сприяє визначенню понятійного змісту фразеологізму, який містить низку необхідних ознак для розкриття його сенсу; *зіставний метод*, на основі якого проведено порівняння семантики фразеологічних одиниць на позначення негативних емоцій в українській мові та мові гінді; *компонентний аналіз* для розкладення на найменші значущі частини для з'ясування значення фразеологічної одиниці.

Апробацію результатів дослідження здійснено на Міжнародній науково-практичній конференції “ADORBEMPERLINGUAS. ДО СВІТУ ЧЕРЕЗ МОВИ” (13-14 травня, 2021 року), за результатами якої надруковано тези доповіді.

Наукова новизна полягає в тому, що вперше: здійснено дослідження фразеологічних одиниць на позначення негативних емоцій в мові гінді; класифіковано гіндімовні фразеологізми за групами на позначення негативних емоцій; розкрито структурні та семантичні особливості таких фразеологізмів; визначено ідіотнічну специфіку фразеологічних одиниць на позначення негативних емоцій в мові гінді у порівнянні із сучасною українською мовою.

Практичне значення роботи полягає у тому, що отримані в роботі результати є певним внеском до вивчення фразеології мови гінді. Крім того, результати пропонованого дослідження можна використовувати у викладанні таких дисциплін навчального плану: “Мова гінді”, “Основи теорії і практики перекладу мови гінді”, “Лексикологія мови гінді”, “Практичний курс перекладу (мова гінді і українська мова)”, “Фразеологія мови гінді” тощо.

Структура роботи. Пропонована кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів розділів з висновками до кожного з них, висновків до всієї роботи, списку використаних джерел та додатку.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОТИВНОЇ ФРАЗЕОЛОГІЇ У СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ

1.1 Психологічний аспект дослідження емоцій

У сучасному світі психологія, як навчальна дисципліна привертає увагу багатьох науковців. А емоції особистості у психології належать до найскладніших, але й водночас до найактуальніших питань сьогодення. Особливу увагу вчені приділяють вивченню емоцій як основної сфери психологічного розвитку людини, як основи її духовного життя, як інтимно-сутнісного шару психології. Сьогодні психологія емоцій особистості стає предметом серйозних теоретичних обговорень (В. П. Зінченко (1997), В. І. Слободчиков (2014) та інші).

Однак ефективні методи розвитку емоцій в психології та розкриття основних категорій особистісних емоційних полів на сьогодні постають як недостатньо обґрунтовані. З одного боку, труднощі у вивченні емоційних явищ спричинені характером емоційного процесу, його невловимістю, короткочасністю перебігу, залежністю від індивідуальних особливостей та спрямованості особистості, умов її суспільного розвитку, з іншого боку – складністю експериментального (об'єктивного) та діагностичного вивчення: важко змоделювати правильну ситуацію, викликати потрібну емоцію, утримати переживання протягом тривалого часу.

Так що ж таке емоції? Емоції – це насолода, радість, безстрашність, упевненість, відраза, горе, страх, ненависть, це “переживання людиною її відношення до навколишнього світу і до самої себе”! (Симонов, 1966, с. 96). Завдяки емоціям людина прагне до всього, що корисно для неї, що здатне принести радість і задоволення, і, навпаки, уникає впливу чогось шкідливого і небезпечного. Але для цього треба перш за все знати, що саме корисно, а що

шкідливо! Якщо людина не знає, з чим має справу, вона не здатна відчутти ні радості, ні страху, ні жалю. Реєстрація тих об'єктивних показників, за якими фізіолог має можливість судити про емоції (частота дихання, пульсу, кров'яний тиск, коливання електричних потенціалів шкіри і т. д.), в подібних випадках свідчить про відсутність емоційної напруги. Сформовані навички, зазвичай, відбуваються майже без участі емоцій. Крім того, виникнення емоції може тільки порушити дії, а також ускладнити досягнення мети.

І все ж існування емоцій – беззаперечний факт. Складно припустити, щоб наявність емоцій була біологічно безглуздою, хоча характеризувати важливість емоцій в пристосувальній реакції живих істот значно складніше, ніж здається спочатку. Термінологічна плутанина перешкоджає внесенню ясності в це без сумніву складне та спірне питання. Терміну “мотивація” (порив, спонукання, бажання) пощастило значно менше. Цей термін достатньо вільно використовується то як синонім необхідності, то як слово, що приблизно відповідає поняттю “емоція”. Ще простіше виглядає справа з класифікацією позитивних і негативних емоцій. Виникла потреба – значить є негативна емоція, в той час як задоволення потреби супроводжується позитивним емоційним переживанням.

Вроджені, або безумовні, рефлекси (їх складні форми іноді називають інстинктами) – це стійкі типи біологічно доцільної поведінки, що сформувалися в процесі філогенезу (Симонов, 1966, с. 98). Як і у випадку з умовно-рефлекторними, виробленими навичками, залишається незрозумілим: чому ці типи досить жорстко запрограмованих дій вимагають ще деякої “емоційної надбавки”. Не можна ж серйозно вважати рухові компоненти вродженого реагування власне безумовним рефлексом, а його вегетативні компоненти (зміни діяльності внутрішніх органів) – емоцією. Нерідко біологічне значення емоцій зводять до вегетативного: забезпечення м'язової діяльності киснем, поживними речовинами, гормонами тощо. У сфері вегетативних реакцій фізіологу важливо розрізняти ті зрушення кровообігу, дихання, внутрішньої секреції, які спрямовані на енергетичне забезпечення

рухів і тому незмінно супроводжуються руховою активністю, від вегетативних реакцій власне емоційної природи.

Безумовний рефлекс – цілісний пристосувальний акт, обов'язковими компонентами якого є органічна потреба живої системи (в їжі, воді, температурних умовах і т.д.) і дії по її задоволенню (Симонов, 1966, с. 96). Залучення механізмів емоції представляє фрагмент, складову частину безумовно рефлексорного акту і не може бути співставлений з безумовним рефлексом вцілому.

Неспроможність спроб ототожнити поняття емоції з потребою або безумовним рефлексом виявляється особливо чітко в тому безсумнівному факті, що одна і та ж потреба здатна викликати найрізноманітніші емоції. Візьмемо людину, яка відчуває спрагу – потребу у відновленні водно-сольового обміну. Вона може прийти у відчай, виявивши, що бак для прісної води почав протікати і виявився порожнім. Повідомлення про те, що недалеко знаходиться колодязь, викликає у спраглої людини найбільшу радість, а спроба не підпустити її до колодязя – гнів. Ці приклади показують, що так звані емоції голоду, спраги, статевого потягу просто не існує. Існує потреба в їжі, воді, сексуальному задоволенні, температурному комфорті, усуненні больового впливу. У різних умовах, про які ми будемо говорити спеціально, ці потреби породжують різноманітні емоції, мають величезне пристосувальне значення.

З іншої точки зору не існує й емоції любові в її людському сенсі. Любов – це різновид потреби, потреби дуже складної, сформованої впливами соціального середовища, етикою і світоглядом даного суспільства. Залежно від обставин любов породжує емоції радості, захоплення, подяки, образи, печалі, обурення. Але любов неправомірно відносити до розряду емоцій.

Про наявність чи відсутність емоції ми не можемо судити за багатьма об'єктивними показниками, які зазвичай використовуються при вивченні безумовних і умовних рефлексів. Класичний індикатор вроджених і умовних харчових рефлексів – секреція слини – свідчить тільки про наявність харчової потреби, так як ми вже з'ясували, що “харчової емоції” в природі немає. Харчове слиновиділення – швидше непрямий показник емоцій, пов'язаних з

іншими потребами, наприклад, зі статевим потягом або захистом від шкідливих впливів. Виникнення цих емоційних станів, як правило, супроводжується гальмуванням харчового слиновиділення (Симонов, 1966, с. 96).

Таким чином, тісно пов'язані з пристосувальною поведінкою, емоції не збігаються з нею. Будь-яка спроба з'ясувати значення емоцій повинна орієнтуватися на розкриття природи тих відносин, які існують між емоціями і цілеспрямованої рухової активності живих систем, емоція виникає десь між потребою діями для її задоволення.

Анохін П. К. (1949) у своїй праці дає наступне визначення емоціям: емоції – це фізіологічний стан організму, який має яскраво виражене суб'єктивне забарвлення і охоплює майже всі різновиди почуттів та хвилювання людини – від страждань, що глибоко травмують, до неймовірної радості та соціальної життєздатності (с. 106).

Емоції – це не лише різновид психологічної події, а їх функціональне призначення не обмежується різними впливами на рівні суб'єктивної рефлексії. На думку Р. Декарта (1950), “Головною функцією всіх людських пристрастей є стимулювання і налаштування людської душі на бажання того, що ці пристрасті готують для її тіла” (с. 615). Багатогранний вплив емоцій на організм також відображається у виділенні різних функціональних характеристик емоцій. Багато авторів наголошують на активації нервових центрів, які виникають в емоційному стані, а в кінцевому підсумку і всього тіла, що здійснюється неспецифічною структурою стовбура мозку і передається неспецифічними збудливими шляхами. Згідно так званих “активаційних” теорій, емоції надають найкращий рівень підвищеної активності нервової системи і певних її підструктур, що може варіюватися від коматозного стану та глибокого сну до певного напруження в стані екстазу. Стимуляція нервової системи, а перш за все вегетативного відділу, спричиняє багаторазові зміни в стані внутрішніх органів та організму в цілому. Характер цих змін свідчить про те, що емоційний стан або спричиняє мобілізацію органів тіла, енергетичних ресурсів та захисні процеси, або, за сприятливих обставин, викликає його демобілізацію, налагодження внутрішніх процесів та накопичення енергії. Очевидно, що

активаційна та мобілізаційно-демобілізаційна функції тісно пов'язані, і останню можна розглядати як одну з ефективних характеристик першої (наприклад, як змінюється час реакції або чутливість аналізатора). Поки тіло готується до діяльності загалом, певні емоційні стани супроводжуються специфічними змінами у пантоміміці чи голосових реакцій. Незалежно від початкового походження та мети цих реакцій, вони розроблені та закріплені в еволюції, та служать засобом передачі власних емоційних станів у внутрішньовидовому та міжвидовому спілкуванні. Із зростанням ролі спілкування у тварин виразні дії стали чітко розмежованою мовою, за допомогою якої індивіди обмінюються інформацією про свій стан та те, що відбувається в навколишньому середовищі (сигнали небезпеки, їжа тощо). Людина перейняла емоційний механізм від своїх предків тварин. Тому певна кількість емоцій ідентичні з емоціями тварин: гнів, голод, спрага, страх. Але це емоції, які постають якнайпростіші та пов'язані із задоволенням органічних потреб. З розвитком розуму та вищими потребами людини на основі емоційних органів утворилися складніші людські почуття. Емоція в процесі еволюції зародилася раніше ніж почуття, вона підвладна не лише людині, але й тварині. Почуття виникли на основі емоцій при взаємодії з розумом, у процесі утворення соціальних відносин та властиві саме людині. Тому існують прості емоції та емоції вищого рівня – почуття. Провести межу між емоціями та почуттями не завжди просто. В фізіологічних термінах високої нервової діяльності їх відмінність визначається ступенем другорядних сигнальних процесів. Почуття – це одна з форм відображення дійсності, що виражає суб'єктивне відношення людини до задоволення її потреб, до відповідності або навпаки чого-небудь, що вона собі уявила (Лук, 1982, с. 89).

Експресивна роль емоцій не втратила своєї суті після того, як історичний розвиток людства сформував більш повну форму інформаційного спілкування – чітку вимову. Емоційна експресія удосконалилась завдяки чітким формам характерних виразів, що почали доповнюватися більш тонкими традиційними нормами, засвоєними в онтогенезі, емоційне вираження все ще залишається одним з головних факторів, що забезпечує так зване невербальне спілкування. Для того, щоб краще зрозуміти функціональне призначення емоцій варто

зрозуміти їх відносно загальні прояви та специфічні функціональні характеристики окремих емоційних станів. Однак це значно розширить наше обговорення цього питання. Характерні особливості таких емоційних станів, як, смуток страх, горе, сміх висвітлені в роботах П. Жане (2009), З. Фрейда (1998), Е. Ліндеманна (1984). Варто наголосити, що роботи 2-х останніх авторів, а також робота Ж.-П. Сартра (2009), демонструють ще одну відому характеристику емоцій, певний аспект якої був позначений О. М. Леонт'євим (1984) як можливість емоцій “ставити завдання на сенс” (с. 45). Емоції, особливо коли вони повідомляють про щось унікальне, не можуть залишити індивіда байдужим, а іноді призводять до складної та розгорнутої свідомої роботи з поясненням, згодою, примиренням чи засудженням, або осуду чи навіть її заміни. Однак прирівнювати такий прояв емоцій поруч з іншими не дозволяє той факт, що вони використовуються не як пряма активна сила, а як привід, в поєднанні з яким починає діяти вся складна система особистості та свідомості сил.

До вирішення питання про пристосування ролі емоцій найближче підійшов І. П. Павлов (1952). Вчений сформував вчення про динамічний стереотип – О. М. Леонт'євим стійкої системи певних реакцій людей та тварин, яке відповідає певному комплексу зовнішніх сигналів. Було зазначено, що виконання навіть складного, але все ж відомого стереотипу дій не впроваджується тими характерними зрушеннями дихання, серцевої діяльності, наповнення кров'ю судин, що надають можливість говорити про емоційне напруження. Більш того, напруга не виникала і при певних змінах системи зовнішніх сигналів, хіба що ці зміни не вели до переробки стереотипу реакцій. Та лиш зовнішній стереотип умовних сигналів розпочинав вимагати змін відповідних дій, з'являлися ознаки емоції. Тварини з виробленим динамічним стереотипом представляють систему, яка має повну інформацію про те, коли, що і як слід робити. Порушення стереотипу означає появу дефіциту інформації, необхідність пошуку відомостей для організації нової діяльності задля задоволення потреби в їжі, уникнення больового впливу і т. д. Емоція виникає кожен раз, коли задоволення потреби не відбувається, іншими словами, коли дії

не досягають мети (Симонов, 1966, с. 31). Кількісні розрахунки складних емоційних станів в даний час важко здійсненні. Поки що формула має переважно теоретичне значення, що дозволяє коротко висловити найголовніше в природі емоцій – їх залежність від потреби і дефіциту прагматичної інформації.

Емоція, яка постійно розвивається постає як компенсаторний механізм, який заповнює дефіцит інформації, необхідної для досягнення мети (задоволення потреби). Термін “інформація” ми всюди вживаємо з урахуванням її змістовної цінності. У цьому сенсі зростання кількості інформації означає підвищення ймовірності досягнення мети завдяки отриманню даної суми відомостей. Можна заперечити, що накопичення відомостей, необхідних для досягнення тієї чи іншої мети, відбувається в процесі пізнання. Але, кажучи про емоції, ми маємо на увазі не приріст відомостей (він виникає в процесі пошуку, рушійну силу якого становить потреба посилена емоційною напругою), а саме компенсацію, заміщення, екстрений механізм, який включається на даному етапі пізнання при певному ступені інформованості про можливі шляхи задоволення існуючої потреби.

Наведене визначення емоції володіє трьома позитивними властивостями: а) відображає фізіологічну сутність явища; б) показує зв'язок емоції з потребою і дією, так само як і відмінність між ними; в) виявляється універсальним для будь-якого з відомих нам емоційних станів. Так, лють компенсує недолік відомостей, необхідних для організації боротьби. Страх виникає при нестачі інформації, що вимагається для організації захисту. Звідси поведінка ініційована страхом, це – втеча або нерухомість (ступор), біологічну доцільність якого спеціально підкреслював І. П. Павлов (1952). Переляк (його не можна співвідносити зі страхом, бо страх виникає до загрозливого впливу, а переляк слідує за впливом) – неочікуваний дефіцит відомостей про джерело і розміри несподіваної загрози. Горе ми спостерігаємо в ситуації найгострішої нестачі інформації яка б могла полегшити біль втрати (Симонов, 1966, с. 98). Нарешті, повсякденний досвід показує, що ми вдаємося до емоційних засобів впливу частіше всього при відомій нестачі суворо логічних доказів або в

обставинах, коли для викладу доводів немає часу. З цієї точки зору підвищена емоційність дітей і підлітків пояснюється не “свіжістю почуттів” або якимись особливими властивостями молодого мозку, а недоліком життєвого досвіду, хронічної “недоінформірованості” відносно подій, що відбуваються навколо й можливостей задоволення своїх потреб, що формуються.

Можна навести безліч прикладів компенсаторного значення емоцій. Якщо потреба в досягненні мети досить велика, лють допомагає людині боротися в тих умовах, де її поразка здається абсолютно очевидною. Почуття тривоги утримує від необачних вчинків при найвіддаленіших і слабких ознаках небезпеки. В окремих випадках логічний розрахунок, послаблюючи ступінь емоційної мобілізації, здатний ускладнити досягнення мети.

Багатофункціональність емоцій та їх діяльність на різноманітних рівнях відображення, складний взаємозв'язок із змістом предмета, здатність зливатися та утворювати комбінацію виключає можливість звичайної лінійної класифікації. У будь-якому випадку, сьогодення психологія налічує багато незалежних або тих, що частково перекриваються характеристик та основ для розподілу емоційних явищ, а існуючі схеми класифікації або підкреслюють один із таких розподілів, або застосовують їх поетапно у поєднанні чи послідовності. Емоції розрізняються за модальністю (якістю), зокрема – знаку, за інтенсивністю, тривалістю, глибиною, усвідомленістю, генетичним походженням, умовами виникнення, виконуваними функціями, впливом на організм, формою свого розвитку, за рівнями прояву в будові психічного (вищі-нижчі), за психічними процесами, з якими вони пов'язані, потребами (інстинктами), за предметним змістом і спрямованістю, наприклад, на себе і інших, на минуле, сьогодення і майбутнє.

У пропонованій роботі ми досліджуватимемо фразеологічні одиниці на позначення негативних емоцій, а тому за основу беремо класифікацію американських психологів Пола Екмана (2011) та Керролла Ізарда (1999). Пол Екман виділяє такі групи негативних емоцій: печаль – горе (емоція, переживаючи яку, людина відчуває сильний, глибокий смуток, скорботу); гнів – злість (одна з головних емоцій, що виражає бурхливий вияв злості, стан

нервового збудження, небезпечна через свою неконтрольованість); страх (емоція, що викликає в людини тривогу, неспокій, очікування чогось неприємного, небажаного). Керролл Ізард виокремлює ще сором (емоція, що викликає в людини, бажання сховатись, бажання залишитись наодинці зі своїми почуттями).

Але проаналізувавши фразеологічні одиниці у мові гінді ми розширюємо нашу роботу і іншими розрядами фразеологічних одиниць на позначення негативних емоцій, тому що вони неабияк влучно демонструють характерні особливості фразеологічних одиниць мови гінді: розчарування (негативно забарвлена емоція, що виникла внаслідок нездійснених сподівань, мрій, очікувань, надій); гординя (емоція, що викликана внаслідок самолюбства, піднесення себе, пихатості); задрість (емоція, що виникає внаслідок невдоволення тим, що має інша людина); хвастливість (емоція, що передає надмірно високу думку про себе).

Кожна з цих емоцій має певне негативне значення, деякі передають негатив більш виражено, інші – навпаки. Негативні емоції пробуджуються внаслідок нестачі певної інформації, невдач та поразок тієї чи іншої людини. Вони стимулюють діяльність людини, спрямовуючи її на подолання перешкод.

1.2 Зв'язок емотіології та психології

Сфера емоцій завжди привертала увагу науковців своєю не достатньою дослідженістю. У цій сфері кожен науковець має змогу знайти щось не вивчене, щось унікальне, особливе. Адже, не зважаючи на те, що емоції досліджувались неодноразово в лінгвістиці (В. Г. Гак, Н. А. Красавський, О. О. Леонт'єв, В. І. Шаховський, та інші), досі залишається недослідженими низка проблем.

Унікальність зображення емоційного світу індивіда мовними засобами та способами мовлення просліджується у декількох напрямках. Конотативний аспект передбачає розбір прояву емоцій у мовленнєвій діяльності та мовній системі; денотативний аспект демонструє особливість вираження емоцій

у природній мові; об'єктом вивчення значення слів є десигнація емотивних концептів лексичними та фразеологічними одиницями. Психолінгвістичні та соціолінгвістичні напрями дослідження також дуже широкозображені в сучасній лінгвістичній літературі. Але не дивлячись на сильне зацікавлення науковців до цієї проблематики, мало дослідженими, все ж, залишаються лінгвокультурні (національно-культурна унікальність зображення емоцій в мовленні) та лінгвокогнітивні (емотивні концепти як форма зображення дійсності) аспекти представлення емоцій у мові.

Досі ще неіснує чіткого визначення поняття емоція, яке розглядається, як психологічне явище. Та дослідники без сумніву впевнені в тому, що емоції входять у склад свідомості та мислення, споріднені з різноманітними когнітивними процесами. Емоції не несуть інформацію про зовнішні предмети, про їхні взаємозв'язки та відношення, а також про об'єктивні стани, в яких проходить діяльність суб'єкта. Особливістю емоцій є те, що вони природно демонструють відношення між мотивами та їх реалізацією, що пов'язана з цими мотивами діяльності. Це дійсно так, оскільки емоції – утворення особистісні. Так, Троїліна І. О. (1995) визначає три сфери в емоційних проявах особистості:

- органічне життя – афективно-емоційна чуттєвість; до неї відносять елементарні задоволення, невдоволення, які переважно пов'язані з фізіологічними потребами;
- предметні почуття – матеріальні інтереси; вони пов'язані з володінням певними предметами, зайнятістю деякими видами діяльності і виявляються в захопленні одними предметами, людьми, видами діяльності та відразу до інших;
- узагальнені почуття світосприйняття – духовні, моральні потреби; такі почуття і потреби пов'язані з мораллю та ставленням людини до світу, людей, соціальних подій, моральних категорій, цінностей (с.76).

Тому, можна допустити, що емоції – це цілісність інтелекту та афекту, короткого емоційного стану, а також, що “особистісність” емоцій має універсальний характер. Та чи розповсюджується ця універсальність лише на

людей однієї національності, чи виходить за її межі, досі ще залишається дуже суперечливим питанням. На сьогоднішній час існує два погляди на цю проблему: 1) культурно-релятивістський, який запевняє, що емоції етноспецифічні і можливість їх переживати залежить від типу культури, лінгвоетнічної належності людини (Томашева, 1995 с. 50); 2) універсальний, послідовники якого стверджують, що емоції універсальні і будь-яка емоція відкрита для переживання людиною незалежно від її національності й культурних чинників, а національно-специфічним може бути лише ставлення до емоцій (Бабенко, 1989, с. 95).

Не звертаючи уваги на те, що вищезазначені погляди зовсім протилежні, не можна стверджувати, що один з них є абсолютно правдивим, а інший помилковим. В. І. Шаховський (1983) спробував об'єднати ці два підходи. Він стверджує, що емоція – це частина природного розвитку людської раси, і що саме тому вони універсальні в будь-якій культурі. Проте разом з так званими основними емоціями, що властиві усім народам та расам, ми можемо спостерігати й унікальні для певної культури емоції, що визначаються соціальними параметрами. Простішими словами, емоції, що є однією з форм зображення дійсності, можуть мати узагальнений характер, і в результаті узагальненості бути зрозумілими людям, та одночасно як особистісні феномени, вони мають суб'єктивний характер.

Зазвичай емоційна сфера людини та її вплив на діяльність досліджувалась психологією і майже не включалася до компетенції лінгвістики. Особливу значущість для вироблення підходів до вивчення емоцій має включення когнітивних чинників. Когнітологія як наука про склад знань, їх утворення, матеріалізацію і трансляцію пов'язана з емотіологією, що постає як наука, що вивчає вербалізацію, вираження і комунікацію емоцій. Таке спостереження можна пояснити тим, що всі когнітивні ходи пов'язані з емоціями: “когніція пробуджує емоції, оскільки є емоціогенною, а емоції впливають на когніцію, так як вони втручаються в усі ланки когнітивних ходів”. Відзначимо при цьому, що низка досліджень показала, що лексикалізація емоцій – це семантична універсалія теорії емотивності. У будь-якій мові виділяється лексикон емоцій,

крім того, всіма лінгвістами відзначається, що в ньому спостерігається цікава закономірність дихотомія номінації емоцій за видом оцінного знаку. Якщо порівняти емотивну лексику, взявши за основу вид оцінного знаку, то в будь-якій мові чітко відображується загальна картина: емотивів з негативною оцінною семантикою в словниках різних мов, в кількісному відношенні більше, ніж з позитивною, та вживаються вони при спілкуванні один з одним значно рідше, ніж останні. Це дає нам можливість вважати, що емоційні структури різних народів і культур схожі, так як негативність, переважаючи в їхньому лексиконі, поступається позитивності при вживанні і синтагматичній комбінації, що пояснюється психологічним прагненням людства до взаєморозуміння в спілкуванні.

Ще одна закономірність, яка виявляється при порівнянні різних мовних культур, проявляється в тому, що позитивні емоції виражаються усіма народами більше одноманітно і дифузно, ніж негативні, які завжди конкретні, виразні і різноманітні. Емотіологія (лінгвістика емоцій) використовує дані когнітології про емоції і намагається розробити свою – лінгвістичну концепцію емоцій. Її відсутність до недавнього часу в номенклатурі теорій і концепцій емоцій пояснюється просто – лінгвістика найпізніше усвідомила, що емоції є її предметом. Нову проблематику дослідження емоційних явищ описала когнітивна теорія емоцій (емотіологія), яка об'єднує досягнення когнітивної психології і лінгвістики. Дані когнітології або отримані знання про емоції використовують і в інших галузях, на базі яких створюється лінгвістична концепція емоцій. Таким чином цілком зрозумілим є те, чому емотіологію визнають як науку про вербалізацію, вираження і комунікацію емоцій (Шаховский, 1983, с. 77).

Пильний інтерес до мовних форм і способів вираження емоцій незмінно вимагає продовження – звернення до питання про функції емоцій в організації спілкування мовою, що призводить до розширення сфери питань, що розглядаються в емотіології, зокрема, сьогодні активно досліджуються особливості співвідношення вербального та авербального проявів емоцій, проблема співвідношення вербального та авербального при вираженні емоцій в

різних лингвокультурах. Способи, які пояснюють нам емоційні стани, дуже різноманітні, незважаючи на те, що мають низку спільних ознак, а тому можуть бути упорядковані, як три групи способів представлення емоцій: 1) мовні засоби, номінація емоцій – всерівно назва кожної емоції має відбуватися через лінгвістичні засоби, разом з тим назва може мати як прямий, так і протилежний характер; 2) текстові засоби – тлумачення емоцій: у певних випадках емоцію потрібно розшифрувати. З цією метою може застосовуватися додаткова емоційна конструкція, контекст, пейзажна лексика, авторські внесення. Тому, виникає емоційність, не сконцентрована в окремому слові, зміст якого використовуватись залежно від інтонації; 3) розповідь автора – у цьому випадку вона вважається глибинним змістом, який складається з поєднання засобів, шляхом яких автор розкриває емоції; 4) гіперхарактеристика емоцій – автор має змогу тематизувати емоції використання різноманітних засобів, які традиційні та характерні для представлення тієї чи іншої емоції або представляють собою індивідуальний авторський прояв – це і є гіперхарактеристикою емоції; 5) дискурсивні засоби – невербальне пояснення емоцій: передаються шляхом паралінгвістичних засобів, що супроводжують, а інколи замінюють мовленнєву діяльність можуть передаватися емоції. У той самий час емоційною функцією паралінгвальних засобів є здатність впливати на емоції реципієнта, а переважаючими засобами є міміка, жести, рухи тіла. Вони демонструють комунікативну підсистему, яка одночасно виконує комунікативну функцію; 6) виділення головних засобів представлення емоцій – у цьому випадку при передачі емоційного стану переважними є вербальні чи невербальні методи, які насправді можуть бути розкриттям природи самої емоції (Адамчук, 1996).

Незалежно від того, як подаються емоції, підкатегорії слів, що їх передають, мають певні характеристики, що відображають структуру всієї системи символів емоційного стану: по-перше, це “позитивна” чи “негативна” оцінка, яка характеризує підклас емоційного стану. Крім того, емоції можуть бути не лише безпосередньо називані, але і описуватися фізичними почуттями чи діями емоційного суб’єкта.

Варто звернути увагу на те, що різноманітні пласти лексики володіють різноманітною потенцією в створенні емоційності в мові, і значення мовних знаків визначається або поняттями, або прямими емоційними переживаннями, не перетвореними в поняття. Таким чином, варто відокремлювати емотивну лексику, тобто слова, яким властива емоційна забарвленість або які безпосередньо виражають емоції, в основі виокремлення яких як своєрідного лексичного шару закладена їх унікальна функція – функція застосування емоційного ставлення до навколишнього, що стає можливим внаслідок специфіки значення цих слів.

Таким чином, виникає потреба в чіткому розмежуванні трьох понять: емоційності, емотивності й експресивності. Емоційність визначають як чутливість людини до значущих ситуацій та її емоційні реакції на них. Окрім того, емоційність визначається через мовний феномен будучи психічним феноменом – емотивність, що постає яксума семантичних компонентів унікального виду, що здатні порівняно самостійно висловлювати емоційність, як стан психіки чи емоційно-оцінне ставлення мовця до предметів комунікативної ситуації. Емотивність є “лінгвістичним аспектом емоційності, що полягає в семантичній інтерпретації емоцій”. Щодо визначення експресивності, то вона розглядається, як можливість мовних засобів впливати на адресата й пробуджувати в нього ті чи інші емоції. Експресивність не постійно емотивна, вона може також відноситись до виключно логічної. Проте все ж наявний тісний зв'язок між емотивністю та експресивністю, що пояснює широке застосування в лінгвістичній літературі терміна “емоційно-експресивний” (Шаховский, 2010).

З точки зору деяких науковців, говорячи про мову, як про вираження емоцій шляхом мовних засобів, варто зазначити, що мова не виражає емоції як такі, вона передає суб'єктивну концептуалізацію емоцій. Емоції та емоційна сфера утворюють опосередковану реальність, тобто мовну картину світу, яка, в свою чергу, базується на граматиці, словниковому запасі і навіть ідеології, які й відображають цілісну картину, уникаючи розрізненість елементів. Мова

зображує світ лише опосередковано, безпосередньо вона відображає нашу концептуалізацію світу (Воркачов, 1995).

Концепт емоції це не роздільна сутність, він має конкретну структуру та може бути відображений шляхом вербальних або невербальних знаків.

Невербальне знакове застосування емоцій переважно має акціональний характер, а функціонування невербалізованих концептів емоцій тлумачиться, як жага адресанта до швидкого та ефективного впливу на реципієнта з метою досягнення чітких прагматичних цілей, а також із наміром виразити власні емоції.

Якщо брати до уваги вербалізовані концепти емоцій, то, слідом за М. О. Красавським (2001), вони розглядаються нами як етнокультурно зумовлені, складні структурно-сміслові, лексично і фразеологічно оформлені утворення, що мають понятійну основу і складаються з поняття, культурної цінності, яка в процесі рефлексії і комунікації функціонально замінює людині однопорядкові предмети, що викликають пильне ставлення до них людини (с. 44).

У сучасній емотіології вже не викликає сумніву той факт, що емоції включені до складу свідомості і мислення, що вони пов'язані з когнітивними процесами і стилем мислення людини. Будь-якій емоції властиві свої характерні знаки, каталог яких формує семіотику емоцій людини. Загально визнано, що емоції тісно пов'язані зі знаннями: змінюються знання, думки, і це викликає зміну емоцій людини. Ми можемо з точністю стверджувати, що емоції мінливі в часі – в різному віці людина виражає різні емоції, в будь-якому поколінні наявні особисті емоції. Крім того, як частина природного розвитку людської раси, базові емоції універсальні та їх можна упізнати в усіх етнокультурах, але вони розрізняються формами прояву. При цьому, визнаючи факт наявності феномена фундаментальних емоцій, представники різних наукових шкіл продовжують дискусію про їх кількість, пропонуючи внести до каталогу емоцій людини від шести до п'яти тисяч одиниць.

Ще одним кроком, який наблизив формування лінгвістичної парадигми вивчення емоцій, слід вважати визнання наукою факту про єдність розуму і емоції в структурі мовної особистості. Довгий час в психологічній науці емоції і розум мовної особистості багатьма вченими розглядалися як окремі прояви психіки. Численні експерименти довели, що психіка, свідомість, мислення і мова тісно взаємопов'язані і що в будь-якій мові є емотивні знаки, за допомогою яких вербалізується, тобто, відображається і виражається, емоційне ставлення людини до світу і себе. Біологія визначає емоції, як реакції людей і тварин на вплив внутрішніх і зовнішніх подразників, що складаються з яскраво вираженого суб'єктивного різнобарв'я і включають усі типи чутливості і переживань. Згідно психології, безпосередні реакції людини на світ, що викликають певні психічні стани – це емоції. З точки зору філософії, емоції – це форма відображення дійсності (Шингаров, 1971).

Зв'язок емотіології та психології надзвичайно зрозумілий та простий, це дві науки, що вивчають особливості вираження, прояву, тлумачення емоцій. Емотіологія – наука, що виникла порівняно з іншими досить не давно. Коли психологія – наука, що вивчається достатньо довгий термін, але саме в сфері дослідження емоцій вона виникла також досить недавно. Так, психологи, як і філософи чи педагоги, не мають спільної точки зору стосовно ролі емоцій у житті людини. Деякі з них стверджують, що сенсом людського існування повинна бути саме пізнавально-інтелектуальна діяльність. В сучасному суспільстві, людина вчиться з раннього дитинства проявляти свої емоції, людина поступово дорослішає з проявом певних емоцій.

Інші вчені, не звертаючи увагу на зацікавленість процесом пізнання, не звертаючи увагу на те, що інтелект став їхнім знаряддям виробництва, а наука – долею, все ж відносять людину до істот, які постають емоційними або навіть емоційно-соціальними. Вони вважають, що сама суть нашого існування має афективну, емоційну природу: людина оточує себе людьми й речами, до яких прив'язана емоційно.

Психологи Б.І. Додонов (1978), К.Е. Ізард (1999), О.М. Лук (1982), П.В. Симонов (1966) та інші вважають, що, незважаючи на важливість

інтелектуального розуміння та вивчення світу, включаючи розкриття об'єктивної природи добра і зла, саме емоції визначають основну лінію поведінки людини. Таким чином виховання емоційності людини та формування її почуттів є головним фактором в управлінні формування її особистості. Процес виховання емоційної культури особистості тісно пов'язаний з вихованням самої особистості.

На теренах Радянського Союзу психологи С. Л. Рубінштейн (1984) та О. М. Леонтьєв (1984) по-різному співвідносили емоцію, інтелект і мислення, але вони інтуїтивно відчували їх тісний взаємозв'язок. Пізніше було встановлено, що вони мали рацію і що ці феномени представляють собою певну єдність.

Тепер уже ніхто не заперечує той факт, що вся людська діяльність, в тому числі мова, пронизана емоціями. А оскільки мова втілена в усі види діяльності людини, то емоції представлені не тільки в словах, але і в пам'яті, в звуці, в музиці, в металі, в тканині, в світлі, в запаху та інших формах, так як людина – творець, і в будь-яких формах своєї діяльності вона відтворює свої емоційні переживання. Ця думка дозволяє припустити, що категорія емотивності є загально методологічною для вивчення різних контекстів культури, оскільки базові емоції універсальні, загальнолюдські. Існування типових емоційно значущих ситуацій людського спілкування, як внутрішньо-культурному, так і міжкультурному, обумовлює можливість виявлення загальних емоційних тем спілкування: смерть, небезпека, влада, любов. Загальний емоційний простір людства передбачає існування загального (інваріантного) емоційного смислового поля, яке кодується і відтворюється в лексичних і фразеологічних знаках мов.

Загальновідомо, що емоції є таксоном культури і що їх вербалізація в різних мовних культурах не завжди збігається за формою, обсягом і якістю емотивних смислів. Безліч емотивної лексики і фразеології конкретної мови передає національну картину почуттів, а певне угруповання емотивних знаків по вихідним емотивних сенсах відображає глобальну емоційну картину

почуттів. Ці знання про емоції істотно впливають на мовну поведінку в обох типах спілкування – внутрішньо-і міжкультурному.

Емоційна свідомість повідомляючого суб'єкта вимагає емоційної рефлексії і її вербалізації в лексичних і фразеологічних засобах мови. І ті, і інші можуть бути ідіоматичними, якщо вони не семантизуються взагалі або семантизуються в повному обсязі комунікативним партнером з іншої культури.

Таким чином, треба зазначити, що сфера емотивної фразеології в міжкультурній комунікації – це в принципі сфера лінгвокультурних лакун за рахунок емотивних специфікацій національно-культурних образів, що варіюють семантику універсальних емоцій. Саме категорія емотивності, яка є міжмовною, дозволяє розширити розуміння фразеології на рівні міжкультурної дво- і багатомовної комунікації. Так як фразеологія також вивчає вербалізацію емоцій, але вже на матеріалі фразеологічних одиниць, то наступний підрозділ буде присвячений саме цьому питанню.

1.3 Методологія досліджень фразеології в сучасній українській мові та мові гінді

Сучасна українська фразеологія – це розділ мовознавства, який постійно привертає увагу дослідників, він найбільш чітко розкриває національні особливості мови та передає мовний дух, створений людьми тисячоліттями. Виразні семантичні та стилістичні якості фразеологізмів – їх образність, живописність, яскрава внутрішня форма – освіжає мовлення, роблячи його невимушеним, соковитим, просторим та дотепним, приваблюючи майстрів мистецтва, публіцистів та журналістів.

Українська фразеологія була в центрі уваги відомого українського мовознавця О.О. Потебні, який підібрав синоніми для фразеологізмів, активно використовував фразеологічні одиниці в епістолярії, продемонстрував дефініцію приповідки, яка тепер називається “ідіомою”. Розробив проблеми зв'язку між фразеологією та історичною поетикою (Ужченко, 2003).

У 20 столітті вивченням фразеологічних особливостей активно займалися

українські науковці, які зосереджували свою увагу на розвитку різних аспектів національної фразеології, а саме: загальна характеристика фразеології української мови та наукові основи її класифікації (Л. Г. Авксентьев (1988), М. Ф. Алефіренко (1983) та ін.); теоретичні засади фразеографії, П. Й. Горещкий (1963), Л. А. Юрчук (1969) та ін.); граматична організація, лексичний склад та лексико-граматична варіація фразеологічних одиниць (М. Т. Демський (1994), Н. А. Москаленко (1971), О. І. Молотков (1967) та ін.); класифікація фразем як основного стилістичного засобу української мови і в цілому експресивно-образні ресурси мови творів українських письменників (Д. Х. Баранник (1968), І. К. Білодід (1962) та ін.); історія, етимологія, діалектні особливості (Н. Д. Бабич (1972), С. Г. Гаврин (1974), Л. Г. Скрипник (1969) та ін.).

Завдяки різноманітним дослідженням, українські вчені досі не досягли згоди щодо найважливіших понять у національній фразеології, особливо про стандарти фразеологічних одиниць, визначення мовних утворень, обсягу та термінології.

На думку Л. Г. Скрипник, предметом досліджень фразеологічних одиниць є стійке поєднання двох або більше слів для формування семантичної цілісності, що відтворюється як готова усна формула в процесі мовлення (Скрипник, 1973).

Головною ознакою фразеологічної одиниці визначають метафоризацію, виникнення нового значення, що з плином часу не має нічого спільного із значенням складових слів-компонентів виразу. Також основною диференційною ознакою фразеологічної одиниці є те, що їй властиве власне особливе значення, якого вільне паралельне словосполучення не має. Щодо наявності у фразеологізму власної семантики, варто наголосити і про те, що таке ж значення має кожне повнозначне слово. У цьому розкривається спільність, а також різниця між словом і фразеологічною одиницею. Науковці головними критеріями виокремлення фразеологічних одиниць називають: семантичну цілісність фразеологізму (В. В. Виноградов (1972), Г. М. Удовиченко (1984)); відтворюваність (Ф. П. Медведєв (1982)); стійкість

(В. П. Жуков (1978), Л. А. Юрчук (1983)); еквівалентність слову (В. Л. Архангельський (1964), Б. О. Ларін (1948)); метафоричність (О. М. Бабкін (1970), О. В. Кунін (1972)); наявність не більше ніж двох повнозначних слів (М. Т. Демський (1994)); дослівну неперекладність іншою мовою (Л. А. Булаховський (1951), М. П. Коломієць (1989)) тощо. Фразеологізми постають як якісно нові утворення, які трактуються на трьох рівнях мовної системи: морфологічному як полілексичні утворення, синтаксичному в більшій чи меншій мірі стійкими сполученнями, семантичному тією чи іншою мірою образними одиницями, які мають лише їм притаманні категоріальні ознаки. Фразеологія має своїм завданням фіксацію мовної картини світу певного етносу. Порівняння мовних картин світу різних народів дає змогу виявити особливості сприйняття кожним із них об'єктів реального світу, зрозуміти особливості менталітету наці, носіїв конкретної культури. Фразеологізм (від грецького – фраза і судження), фразеологічна одиниця, фразеологічний зворот, фразема – нарізно оформлений, але семантично цілісний і синтаксично неподільний мовний знак, який своїм виникненням функціонуванням зобов'язаний фразеомотивованій взаємодії одиниць лексичного, морфологічного і синтаксичного рівнів.

Деякий зміст виражається фразеологізмами як суцільно так і образно. Фразеологічними одиницями що найвиразніше передається внутрішня сутність, дух і неймовірна краса мови в деяких сталих формах, що є лексичними, морфологічними та синтаксичними. Фразеологізми розширюють та збагачують мовлення будь-якого народу (звісно за умови, якщо кожна фразеологічна одиниця застосовується з властивим їй значенням). Задля розуміння сутності своєї мови варто глибоко ознайомитись з народною фразеологією – багаторазовими стійкими зворотами, створеними на народному підґрунті. Тому що саме вони яскравіше зображують унікальність в мові, вносять у лінгвістичну картину світу компоненти, що найвдаліше характеризують побут будь-якого народу. У вивченні не довгих концентрованих висловів української мови дуже важливо за можливості визначити їхній першочерговий зміст, показати образ, що закладений в їх основі; продемонструвати велику кількість

переносних значень; дослідити можливості їхнього використання в художньому мовленні, житті тощо. Усім зворотам передують народна традиція, кожен з них показує внутрішній зміст, таємну образність, і визначити їх – означає продемонструвати, як думали, споглядали, сприймали реальність життя українці (Смерчко, 1997). Семантизація фразеологічних одиниць, тобто визначення їхніх значень, досліджується багатьма шляхами, наприклад:

1. Шляхом лексикалізації: *Лягти головою – загинути. В далекій дорозі. Найду або долю, Або за Дніпром Ляжу головою...*;
2. Шляхом декількох синонімів. Водночас постійно уточнюється предметне значення фраземи: не з руки – незручно, не личить, не гоже; не з маком – погано, не до жартів, непереливки;
3. Із застосуванням прийому стійкого й омонімно-вільного словосполучення: перелітна птиця – про людину, яка не живе довго на одному місці; літун – той, хто часто міняє місце роботи;
4. Із використанням синонімічного фразеологізму: *загнати на слизьке* – посадити в калюжу; *содухи спустити* – ноги протягнути, духа спустити;
5. Із використанням вільного словосполучення: *на коні сидіти* – займати визначне становище в суспільстві;
6. Застосовуючи описовий метод тлумачення: *світ клином зійшовся на комусь (на чомусь)* – про те, чого можна уникнути; *своя рука владика* – про необмежені повноваження;
7. Використовуючи комбінований спосіб семантизації: *на всі заставки* – дуже, на повну силу (лексичний синонім і фразеологізм); *ні в сих, ні в тих* – розгубитися, зникнути, не знати, як діяти (лексичний синонім і описовий зворот);
8. Шляхом контексту: *ще треті півні не співали. Ніхто ніде не гомонів...* (Т.Г.Шевченко “Причинна”);
9. Шляхом контекстної етимологізації як методу семантизації: – Як живеться, Дмитре?– Як? Наше діло, казав циган, просте: *ори, мели, їж*. (М. Стельмах “Велика родина”);
10. Застосовуючи етимологізацію як прийом семантизації: *не полохливого десятка* (Нещерет, 2008). Тож, фразеологічні одиниці будь-якої мови слугують влучності висловлювання, надають йому певну оцінку. Отже, фразеологізм – це стійке словосполучення, у якому лексичне значення різних слів частково або повністю замінено новим значенням.

Вченими виділяються різні ознаки фразеологізмів, серед яких, зокрема, можна виділити такі: 1) семантична цілісність або семантична нерозкладність; 2) метафоричність; 3) різнооформленість; 4) реконструювання у мовленні; 5) наявність мінімум двох повнозначних слів; 6) неперекладність іншими мовами.

Загального визначення в науковій літературі набула семантична класифікація В.В. Виноградова, в основу якої покладено принцип нерозкладності семантики фразеологічних одиниць. Постаючи як єдине значення ціле, фразеологічні одиниці не є однаковими з погляду з'єднаності компонентів і співвіднесеності семантики усього вислову з семантикою його окремих складників-компонентів. На цій підставі він виділяє три типи одиниць – фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності і фразеологічні сполучення (Виноградов, 1972).

Фразеологічні зрощення – семантично нероздільні фразеологізми у яких єдине значення невмотивоване, тобто не виникає із значень їх компонентів (*бити баглаї* – ледарювати; *пекти раків* – червоніти; *дати кучми* – побити; *собаку з'їсти* – набути досвіду; *на руку ковінька* – вигідно). Із словами спільного звучання, щовиступають у широкому вжитку, компоненти фразеологічних зрощень знаходяться у зв'язках омонімічності. За дефініцією В.В. Виноградова (1972) фразеологічні зрощення це своєрідні складні синтаксичні слова.

У фразеологічних зрощеннях семантична неподільність виникає або підтримується таки чином: а) коли у складі фразеологізмів наявні застарілі слова, що є незрозумілими для загалу (*збити з пантелику*; *взяти на цугундер*; *ускочити в халепу*); б) коли є граматичні архаїзми; в) коли втрачається у межах фразеологічної одиниці живий синтаксичний зв'язок.

Фразеологічні єдності – також семантично неподільні фразеологізми, але єдине значення їх аргументоване значенням компонентів (*не нюхати пороху* – не бути ще в боях; *прикусити язика* – замовчати; *кров з молоком* – мужній, молодий) (Виноградов, 1977, с. 614). Аргументованість фразеологічних єдностей опосередкована. Велика кількість серед них є образними висловами, до речі, образний стрижень, на якому вони утворюються,

може бути більш чи менш виразним (*тримати камінь за пазухою; виносити сміття з хати; вивести на чисту воду; накрити мокрим рядном*).

Фразеологічні єдності також виникають і в результаті синтаксичної спеціалізації фрази, використання її у певній граматичній формі (*нуль уваги; діло табак*), через наявність експресивних відтінків значення (*плакали наші гроші*).

Слова, що мають фразеологічно зв'язані значення, можуть поєднуватися або з одним словом, або з обмеженою кількістю слів (*страх, жаль, зло, досада бере або радість, задоволення, насолода бере*). Синтаксичний зв'язок елементів фразеологічних сполучень, відповідає життєвим нормам мови і не має гнучкості (*мертвецьки п'яний*, але не можна сказати *мертвецьке п'янство*). Класифікаційна схема В.В. Виноградова – фундаментальний етап у створенні фразеологічної теорії. Та в процесі дослідження фразеологічного фонду великої кількості мов стали очевидними її слабкі сторони, особливо неоднозначність стандартів мотивації значення, які не можуть бути застосовані до всіх одиниць, що беруть участь у категорії фразеологічних єдностей тощо.

М. М. Шанський (1968), беручи три головні класи фразеологізмів за схемою В.В. Виноградова, виділив власний четвертий клас – *фразеологічні вирази*, до яких відносить стійкі за складом та часто вживанні фразеологічні звороти, які не лише семантично діляться, але й складаються повністю із слів з вільним значенням (*серйозно й надовго; вовків боятися – в ліс не ходити; не все те золото, що блищить*). Природою зв'язків слів, що входять до їх складу, та загальним значенням фразеологічні вирази зовсім не відрізняються від вільних словосполучень і речень (с.87).

У мові гінді фразеологічною проблематикою займався лише російський індолог-лінгвіст Ульциферов О. Г. (2005). Тому, посилаючись більшою мірою на його роботи, ми можемо дослідити особливості фразеологічних одиниць в мові гінді.

Фразеологізми в сучасній мові гінді – результат багатовікового розвитку цієї мови. Вони були присутні в літературі з найдавніших періодів, спочатку лише в мові поезії, а згодом і в поезії, і в прозі. Ми можемо спостерігати

фразеологічні одиниці в поетичних творах Кабіра, Джаясі, Тулсідас, Сурдаса. Фразеологізми широко використовувалися, як в ранній період, так і в пізній період середньовіччя. В цих періодах можна підкреслити певне збільшення кількості фразеологічних зворотів зі словами, запозиченими з арабо-перської лексики, що пов'язано зі зміцненням мусульманської влади в Індії. Сучасна епоха характеризується значним збільшенням арабо-перської лексики у фразеології. Особливо це помітно в творчості одного з класиків сучасної літератури мовою гінді Мунші Премчанда, який починав писати свої твори ще мовою урду.

Головними питаннями, що стосуються фразеологічної системи сучасної літературної мови гінді, постають такі:

1) вивчення семантичних і граматичних особливостей фразеологізмів, що дозволяє відрізнити їх від: а) вільних словосполучень і б) стійких сполучень; 2) визначення основних видів фразеологічних одиниць та їх розмежування між собою; 3) встановлення основи наповнення та шляхів розвитку фразеологізмів; 4) характеристика фразеологізмів з точки зору їх вживання в різних стилях мови.

Головними ознаками фразеологічної одиниці є її відтворюваність, єдність і неподільність. Фразеологізми не утворюються в конкретному акті мовлення, вони відтворюються в цілому вигляді. Стійкість їх структури обумовлює їх синтаксичну функцію в реченні.

Визначення незалежних синтаксичних словосполучень утворюється на базі складових їх компонентів. Багато стійких словосполучень мають таку ж семантичну сутність. Проте в сучасній мові гінді ми зустрічаємо досить багато стійких словосполучень, семантика яких не основана на значенні слів, їх складових. Такі стійкі поєднання мають цілком чітко встановлене, закріплене за наявними словосполученнями смислове значення. Але й існують винятки, коли вони утворюються зі слів, що існують в сучасній мові гінді та функціонують разом зі звичайними поєднаннями з цих самих слів в інших незв'язаних значеннях. Саме такі поєднання ми з впевненістю можемо назвати лексично неподільними.

Розглянувши інформацію вище, можемо зробити такі висновки: всі поєднання слів можуть бути поділені на звичайні, що не належать до фразеології, і лексично неподільні фразеологічні одиниці. Наприклад, हाथ धोना “мити руки” та “залишатись” (पर मुझे भाई हाई की और विलंब करने में शायद पैसे से हाथ धोना पड़े) “Але я боюся, щоб через подальше зволікання не довелося лишитися без грошей”.

Ульциферов О. Г. (2005) наголошує на тому, що дуже важливо відзняти фразеологічні одиниці від лексикалізованих, тобто, синтаксично неподільних словосполучень.

Лексикалізація іменних словосполучень пов’язана з утворенням термінів і назв: हरी मटर “зелений горошок”; सफेद रीछ “білий ведмідь”.

Лексикалізовані словосполучення, що утворюються за допомогою дієслова करना, особливо в поєднанні з іменником утворюють дієслівний компонент, що виступає в функції “показника дії”: तैयारी करना “готуватись”; इलाज करना “лікувати”; रक्षा करना “захищати”; सेवा करना “прислужувати” і т.д. Дієслівні словосполучення при лексикалізації втрачають здатність окремо позначати спільне поняття, проте семантико-синтаксично не всі вони стають лексично неподільним.

Якщо при словосполученні “іменник + дієслово करना”, зазвичай, не виникає труднощів у віднесенні їх до стійких не фразеологічних одиниць мови, то схоже поєднання з іншими дієсловами викликає деякі труднощі, щоб з точністю їх класифікувати. До таких дієслів перш за все відносять словосполучення з дієсловами: खाना “їсти”; देना “давати”; लेना “брати”; रखना “класти”; मारना “бити”; मचाना “нідіямати”; छेड़ना “починати”, котрі виступають в функції опорних компонентів.

Сполучення з дієсловами मारना, खाना, लेना найчастіше виступає в складі фразеологізмів: चोट खाना “бути побитим”/ “отримати удар”; जहापात्ता मारना “нападати”. А от на межі фразеологічного фонду знаходяться дієслова: मचाना, छेड़ना. Ці дієслова поєднуються з дуже лімітованим колом іменників, але

характеризуються лексичною і граматичною самостійністю складових компонентів: शोर मचाना “*підіймати шум*”; बात छेड़ना “*зав’язувати розмову*”.

З дієсловом देना словосполучення можна поділити на лексично неподільні та подільні: धोना देना “*обманювати*”; सवाल देना “*порушувати справу в суді*”/ कष्ट देना “*завдавати незручностей*”.

Таким чином, всі сполучення слів можуть бути поділені на звичайні, що не належать до фразеології, і лексично неподільні фразеологічні одиниці. Отже, можемо зробити висновок, що не всі стійкі поєднання є фразеологізмами, більшість з них – звичайні словосполучення за своєю семантичною структурою.

Щодо структури фразеологічних одиниць, то Ульциферов О.Г. (2005) у своїй роботі зазначає, що за своєю структурною будовою фразеологізми поділяються на кілька типів: фразеологічні одиниці з правим провідним компонентом. До цього типу належать фразеологічні одиниці, що мають будову вільних словосполучень. Фразеологічні єдності (“фраземи”) найчастіше відповідають звичайному двокомпонентному словосполученню, в той час як фразеологічні зрощення (“ідіоми”) можуть складатися як з простого, так і поширеного словосполучення. Дані фразеологічні одиниці можуть мати структуру: 1) субстантивного словосполучення з залежним компонентом, вираженим: а) прикметником, गरम बाज़ार “*жвава торгівля*”; लाल पहरी “*поліцейський*”; б) іменником без післяйменника, लथी राज “*поліцейське управління*”; बधिया पुत्र “*небилиця*”; в) іменником з післяйменником, तलवार की खेत “*поле бою*”; तवे की बूँद “*швидкоплинне видіння*”; г) дієприкметником, दाबे पाँव “*навшпиньки*”; 2) вербального (дієслівного) словосполучення з залежним компонентом, вираженим головним чином іменником: तलवार के घाट उतारना “*відправити на той світ*” (с. 102).

Сурядні фразеологізми, повинні мати обов’язково закріпленій порядок розташування компонентів. Адже, їх перестановка може порушити звуковий склад слова, внаслідок якого слово втратить свою фразеологічність: दाल रोटी “*їжа*” (букв. “*боби-коржик*”); ढाल तलवार “*бойові обладунки*”(букв. “*щит-меч*”).

Сполучення іменника з післяйменником. Сюди відносяться тільки ті утворення, які зазнали метафоричного переосмислення і стали внаслідок цього лексично неподільними: नाम को “для виду”, मुट्टी में “під владою”, मन में “про себе”, चोरी से “таємно”.

Фразеологічні одиниці з предикативною структурою. Сюди перш за все відносяться прислів'я і приказки, які можуть структурно збігатися: अकेली तो लकड़ी भी नहीं जलती “один в полі не воїн”.

Бівербальні фразеологічні одиниці. Вербальні словосполучення можуть ускладнюватися дієприслівником, що виражає додаткову дію, що становить специфіку сучасної літературної мови гінді. До подібних бівербальних одиниць можна віднести дієслівні поєднання “основа дієслова + основне дієслово”, в яких компоненти повністю позбавлені лексичного мотивування і сприймаються як єдине семантичне ціле (Ульциферов, 2005, с.86).

Слід зазначити, що індійські вчені вкрай широко трактують саме поняття фразеологічної одиниці. Не має чітких лінгвістичних кордонів слово मुहावरा, яке використовується в Індії для позначення таких понять, як фразеологічна одиниця, фразеологічний зворот, ідіома, образний вислів та ін. Саме з цієї причини до фразеологічних словників, що видані в Індії, входять: звичайні вільні словосполучення, стійкі поєднання, вставні слова та звичайні слова з метафоричним значенням.

Висновки до Розділу 1

Емоції несуть особливе навантаження в сучасному спілкуванні, і свідченням тому є етнічна, політична, економічна напруженість у взаєминах влади та народу, різних народів, а також в групових і міжособистісних відносинах. Різні види цієї напруженості пояснюються біологічною природою людської свідомості і домінуючою роллю емоцій в ній. Питаннями, пов'язаними з вивченням емоцій, займаються вже багато років представники різних наук, пропонуючи свої підходи і виділяючи різні аспекти. Кожен з

дослідників маю свою думку щодо визначення поняття “емоція”, але ми обрали одне, яке на нашу думку дуже чітко та зрозуміло доносить суть її визначення. Емоції – це насолода, радість, безстрашність, впевненість, відраза, горе, страх, ненависть, це переживання людиною її відношення до навколишнього світу і до самої себе. Що стосується дослідження ефективних методів розвитку емоцій в психології та розкриття основних категорій особистісних емоційних полів то на сьогодні вони постають, як недостатньо обґрунтовані.

Емотіологія (лінгвістика емоцій) – наука, що виникла порівняно з іншими досить не давно та дуже тісно пов’язана з психологією. Хоча психологія – наука, що вивчається достатньо довгий термін, але саме в сфері дослідження емоцій вона виникла також досить недавно. Емотіологія використовує дані когнітології про емоції і намагається розробити свою – лінгвістичну концепцію емоцій. Її відсутність до недавнього часу в номенклатурі теорій і концепцій емоцій пояснюється просто – лінгвістика найпізніше усвідомила, що емоції є її предметом. З точки зору деяких науковців, говорячи про мову, як про вираження емоцій шляхом мовних засобів, варто зазначити, що мова не виражає емоції як такі, вона передає суб’єктивну концептуалізацію емоцій. Емотіологію визнають як науку про вербалізацію, вираження і комунікацію емоцій.

В українській мові дослідження фразеології розпочалось ще багато років тому, тоді як в мові гінді фразеологія знаходиться лише на початку свого розвитку. В мові гінді існує лише декілька робіт де розглядається питання вивчення фразеології, а що стосується вивчення фразеологічних одиниць на позначення емоцій то їх дослідженням не займався жоден науковець, саме тому наша робота привчена дослідженню емоційної складової фразеології в мові гінді.

РОЗДІЛ ІІ. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ НА ПОЗНАЧЕННЯ НЕГАТИВНИХ ЕМОЦІЙ В СУЧАСНІЙ МОВІ ГІНДІ

2.1 Структура та семантика фразеологічних одиниць на позначення негативних емоцій в мові гінді

Перш ніж безпосередньо перейти до розгляду структури і семантики фразеологічних одиниць на позначення негативних емоцій в мові гінді, розглянемо характерні риси, які притаманні фразеологізмам мови гінді загалом.

Так, кандидат історичних наук О. І. Руденко (2017) виокремлює низку характерних особливостей, що притаманні фразеології мови гінді. Перш за все вона вирізняє національну приналежність, тому що різні народи можуть привносити до фразеологічних одиниць свої особисті лексичні, стилістичні, граматичні, експресивно-емоційні та інші особливості. Варто зазначити, що навіть стилістично нейтральні фразеологізми можуть різнитися національною своєрідністю, а також набувати експресивного значення в контексті самого тексту та національних реалій в цілому.

Щоб краще зрозуміти особливості фразеології мови гінді буде доречним розглянути ті основні риси, що виокремлюють носії мови, а саме лінгвісти Х. Біхарі (1999) та А. Рай (1991).

У першу чергу, вчені розрізняють дві основні категорії фразеологічних зворотів – ідіоматичні вирази та прислів'я і приказки. Перша категорія виражається словом मुहावरा, що українською може перекладатися як “ідіома”, так і “прислів'я, приказка”. Проте носії мови гінді чітко розмежовують ці два поняття, адже прислів'я і приказки позначаються словом लोकोक्ति- लोक + उक्ति– “вислів, висловлювання народу”, а ідіоми це взятє з арабської мови слово मुहावरा, що означає “бесіда; звичка”.

Як наголошує дослідниця О. І. Руденко (2017, с. 58), на думку носіїв мови гінді ідіоматичні вирази мають такі особливості:

1. У структурі ідіом недопустимі будь-які видозміни. Через таку особливість перекладач, щоб виконати правильний переклад має приділяти багато уваги контексту і дієслівним показникам роду і числа. Окрім того, в ідіомах мови гінді не може відбуватися заміни слів навіть на їх синоніми.

2. У складі ідіоматичних зворотів мови гінді повинне бути обов'язковонаявне дієслово. Навіть якщо відкрито в ідіомі таке дієслово не присутнє, варто пам'ятати, що в індійському словниковому джерелі обов'язково буде посилення на дієслово होना – “бути”.

3. Якщо ідіома входить до складу речення, її дієслово (і лише дієслово) може змінюватися в роді, числі, часі і т.д. Таким чином, саме дієслово демонструє граматичну сторону того чи іншого фразеологізму всередині речення.

4. Ідіоматичні звороти мови гінді набувають значення лише в складі речення. У цьому й полягає їх головна відмінність від прислів'їв та приказок, які можуть самотійно виступати в якості окремого речення. А також, ідіоми не мають дослівного значення: з одного боку, вони мають метафоричне значення, а з іншого – воно проявляється на рівні конкретного висловлювання і велику роль тут грає контекст.

Відповідно до визначених у Розділі 1 критеріїв, загалом для дослідження нами було дібрано 127 фразеологічних одиниць на позначення негативних емоцій. Далі у роботі ми розглянемо структуру та семантику кожної фразеологічної одиниці в конкретній групі негативних емоцій.

2.1.1 Фразеологічні одиниці на позначення гніву/злості в мові гінді.

У межах антропоцентричної парадигми сучасної лінгвістики в центрі уваги є людина, яка схильна відчувати та виражати емоції словами, оскільки емоційна сфера людини є однією з найважливіших у її життєдіяльності. Гнів – одна з найважливіших емоцій людини, що має індивідуальну та соціальну значущість. Базова емоція гніву має універсальний характер і притаманна представникам різних мовних колективів. Проте універсальний концепт гніву по-різному

реалізується в лінгвокультурних спільнотах, що пояснюється особливостями менталітету носіїв мови.

На позначення емоції гніву методом суцільної вибірки нами було відібрано 41 фразеологічних одиниць, що становить 31% від загальної кількості фразеологічних одиниць дібраних для дослідження. Проаналізуємо нижче обрані фразеологічні одиниці на позначення гніву в мові гінді:

आपे में न रहना

Дослівний переклад: *бути не в собі від злості.*

Літературний переклад: *кипіти злобою; злості повні кості; не клади в рот руки без рукавиці, бо відкусить.*

Коментар: в індійській традиції сильний гнів асоціюється з втратою контролю над собою. В українській традиції такі асоціації також присутні, а ще інколи народна мудрість демонструє майбутні наслідки такого емоційного стану.

आपे से बाहर होना – क्रोध के कारण धैर्य खोदेना

Дослівний переклад: *вийти з себе.*

Літературний переклад: *рвати й метати; жалить, як кропива; колеться, як їжак.*

Коментар: в індійській культурі сильний гнів асоціюється з втратою контролю над собою. В українській культурі наявні подібні асоціації, а гнівлива людина порівнюється з кропивою або їжаком.

होंठ काटना – क्रोध का प्रकटीकरण करना

Дослівний переклад: *кусати губи.*

Літературний переклад: *оддув губи, як копиці ; сидить наче, як туман.*

Коментар: в індійській культурі гнів асоціюється з покусаними губами. В українській культурі вираз “кусати губи” передає сильне хвилювання або обман.

शैतान सवार होना/भूत सवार होना – गुस्सा आना

Дослівний переклад: *напасти демону.*

Літературний переклад: *кипіти злобою; зло бере (розбирає); як чорт на нього сів, ніби біс вселився.*

Коментар: в індійській традиції гнів асоціюється з демонами, їх в Індії називають ракшаси, які заважають проведенню ведичних обрядів, тобто коли людина гнівається вона наче приймає подобу демона. В українській культурі також дуже часто гнів асоціюється з потойбічними сутностями, наприклад, *чортом, бісом*.

म्यान से बाहर हो जाना – क्रोध प्रकट करना

Дослівний переклад: *залишити піхви оголеному мечу*.

Літературний переклад: *рвати і метати*.

Коментар: в індійській традиції гнів асоціюється з оголеним мечем. В українській традиції такі асоціації відсутні, гнів можна передати через порівняння з хижими тваринами чи комахами.

कमान चढ़ाना – क्रोध करना

Дослівний переклад: *націлити лук*.

Літературний переклад: *держати камінь за пазухою; гострити ніж*.

Коментар: в індійській культурі гнів асоціюється з луком, який тримають на поготові. В українській традиції гнів асоціюється з каменем за пазухою, а також цей вираз може трактуватися, як обіда, або помста.

किसी पर बरस पड़ना – किसी से क्रोधावेश में व्यवहार करना

Дослівний переклад: *пролитися грозою*.

Літературний переклад: *як з грому напав; розходився, як квочка перед бурєю; напав, як сніг на голову*.

Коментар: в індійській культурі гнів порівнюється з погодою у вируючому стані, тобто громом, грозою, зливою. В українській культурі також наявне подібне сприйняття, що неабияк влучно передає емоційний стан людини.

बदन में आगलग जाना - बहुत क्रोध आना

Дослівний переклад: *розгорітись вогню в тілі*.

Літературний переклад: *кипить душа; скипіло серце*.

Коментар: в індійському менталітеті злість сприймається, як вогонь що горить в тілі. В українському менталітеті гнів порівнюється з процесом кипіння.

चेहरात मतमाना – क्रोधित हो उठना

Дослівний переклад: *палати обличчю.*

Літературний переклад: *кипіти злобою.*

Коментар: в індійському менталітеті обличчя, що палає асоціюється з гнівом. В українському менталітеті палання обличчя асоціюється з соромом.

आग उगलना – क्रोध में भड़कना

Дослівний переклад: *метати вогонь.*

Літературний переклад: *кидатись вогнем, блискавкою.*

Коментар: в індійському розумінні розлючена людина сприймається так, ніби вона мече вогнем, в українському менталітеті також злість асоціюється з киданням вогнем, а також блискавки.

आग बबूला होना – अत्यधिक क्रोधित हो जाना

Дослівний переклад: *дихати вогнем.*

Літературний переклад: *важким духом дихати; пеклом, вогнем дихати.*

Коментар: в індійському світосприйнятті сильно розізлитись асоціюється з палким диханням, в українському світосприйнятті наявні частково такі асоціації, а ще злість може передаватись важким диханням.

पारा चढ़ना – क्रुद्ध होना

Дослівний переклад: *піднятись температури.*

Літературний переклад: *закипіли мізки; серце закипає кров'ю.*

Коментар: в індійській культурі гнів асоціюється з підвищенням температури, в українській культурі гнів порівнюють з кипінням крові.

दिमाग गर्म होना – क्रोधित हो जाना

Дослівний переклад: *закипіти мізкам.*

Літературний переклад: *скипіло серце.*

Коментар: в індійському світосприйнятті закипіти мізкам сприймається як розгніватися. В українському світосприйнятті таке сприйняття відсутнє. *Закипіти мізкам* в українському розумінні трактується, як сильне навантаження в рамках якоїсь діяльності. Від гніву ж *закипає серце*.

लाल पीला हो जाना – क्रुद्ध होना

Дослівний переклад: *почервоніти і пожовтіти від злості.*

Літературний переклад: *розчервонівся, як рак; роздувся, як ковальський міх.*

Коментар: в індійському світосприйнятті гнів асоціюється з червоним та жовтим кольором тіла, обличчя. В українському світосприйнятті гнів асоціюється лише з червоним кольором, якщо ж використовується жовтий колір тіла чи обличчя то йдеться про хворобливий стан людини.

आँखें लाल पीली करना – क्रोधित हो जाना

Дослівний переклад: *робити очі червоними, жовтими.*

Літературний переклад: *очі налилися кров'ю.*

Коментар: в індійському розумінні гнів асоціюється з очима, що стають червоного або ж жовтого відтінку. В українському розумінні такі асоціації передаються в інший спосіб, в українській культурі очі наливаються кров'ю, тобто людина настільки розлючена, що ніби весь негатив відображається у червоних від гніву очах.

नीला पीला हो जाना – बहुत क्रोध करना

Дослівний переклад: *посиніти та пожовтіти від злості.*

Літературний переклад: *показати / показувати свої зуби (роги, пазурі).*

Коментар: в індійській традиції синій чи жовтий колір асоціюється зі злістю. В українській традиції такі асоціації відсутні, а з такими кольорами тіла чи обличчя асоціюється хворобливість людини, або ж холод. Злість асоціюється з червоним або ж яскраво помаранчевим кольорами. А також, з певними кольорами асоціюються інші почуття.

दाँत पीसना – क्रोध प्रदर्शन करना

Дослівний переклад: *скреготіти зубами.*

Літературний переклад: *мов та скаженюка; кричить, як ворона над курчам.*

Коментар: в індійській культурі скреготання зубами асоціюється з гнівом. В українській культурі такі асоціації відсутні, а скреготання зубів асоціюється з сильним переживанням, жалем.

गुस्सा नाक पर रहना – हर समय क्रोधित होना

Дослівний переклад: *злість перебуває на носі.*

Літературний переклад: *не з доброї муки зліплений.*

Коментар: в індійській культурі злість, що перебуває на носі трактується, як стан постійного гнівання. В українській культурі такі асоціації відсутні.

गुस्सा भड़क उठना – गरम हो जाना

Дослівний переклад: *спалахнути злості.*

Літературний переклад: *закипіти від злості; закипів, як рак в каструлі.*

Коментар: в індійському світосприйнятті гнів передається через злість, яка немов спалахнула. В українському світосприйнятті людина закипає від злості.

खून उबलना – क्रोधित होना

Дослівний переклад: *закипіти крові.*

Літературний переклад: *кров закипіла в жилах.*

Коментар: в індійському світосприйнятті гнів асоціюється з киплячою кров'ю. В українському світосприйнятті теж існують подібні асоціації, вони передають сильний сплеск негативних емоцій, що наявний в людини, яка сильно гнівається.

आँखें टेढ़ी करना – क्रोधित होना

Дослівний переклад: *щурити очі при гніві.*

Літературний переклад: *за парюю й світа не бачить.*

Коментар: в індійському менталітеті в гніві очі жмурять, а в українському менталітеті така асоціація відсутня, в українській культурі жмурити очі сприймається, як обманювати, хитрити або щось приховувати.

आँखों से अंगारे बरसना – अत्यंत क्रोधित हो जाना

Дослівний переклад: *сипати іскри з очей.*

Літературний переклад: *кидатись блискавкою.*

Коментар: в індійській культурі сильний гнів асоціюється з очима, з яких сипляться іскри в українській культурі також наявні такі асоціації, що влучно передають сильний гнів та збуджений стан людини.

दुरवासा का रूप होना – बहुत क्रोधित होना

Дослівний переклад: *надати собі вигляду гнівного мудреця Дурваси.*

Літературний переклад: *розізлився, неначе за вола вхопили.*

Коментар: в індійській культурі гнів асоціюється з гнівним відлюдником Дурвасою, який проклинав всіх, зруйнував багато життів, тому його дуже боялися. В українській культурі подібних асоціацій немає. В українському світосприйнятті є лише Бог, якого можна прогніввити, перед яким можна нагрішити своїм гнівом і люттю.

आग में घी डालना – क्रोध को भड़काना

Дослівний переклад: *влити масла у вогонь*.

Літературний переклад: *підлити масла у вогонь; докинути хмизу у жар; підкидати дров у вогнище*.

Коментар: в індійському світосприйнятті “влити масла у вогонь” сприймається як спалахнути, загорітись від гніву. В українській традиції теж існує велика кількість ФО з подібними образами. Фразеологізм *підлити масла у вогонь* означає ускладнювати ситуацію, підсилювати суперечку. Крім масла можна докинути хмизу в жар та підкинути дров в вогонь.

जलकर राख होना – क्रोध से लाल हो जाना

Дослівний переклад: *згоріти, перетворившись в попіл*.

Літературний переклад: *аж вогню давати*.

Коментар: в індійському розумінні гнів асоціюється з попелом, тобто мається на увазі, що людина настільки розлючена, що згорає, перетворившись в попіл. В українському розумінні такої асоціації не виявлено, фразеологізми на позначення дії “згорати” мають інше значення, наприклад, “палати від кохання” або “згоріти від сорому”.

मन जल उठना – क्रोध आना

Дослівний переклад: *душа запалала*.

Літературний переклад: *душа палає*.

Коментар: в індійській культурі емоція гніву передається через палаючу душу, яка чітко демонструє силу стану в якому перебуває особа, в українській культурі ми маємо змогу бачити подібне трактування даного фразеологізму на позначення емоції гніву, що влучно передає сильний та збуджений стан

людини, але в українській мові спостерігається фразеологізм на позначення інших відчуттів, душа також може палати і від хвилювання, і від горя.

पजामे से बाहर होना

Дослівний переклад: *вискочити зі штанів*.

Літературний переклад: *вийти з себе*.

Коментар: в індійському світосприйнятті вискочити зі штанів трактується, як демонстрування сильного сплеску емоції гніву. В українському світосприйнятті такі асоціації відсутні, “вискочити зі штанів” в українській мові трактується, як зробити все що можливо, задля досягнення певного результату.

पित्त उबलना

Дослівний переклад: *всередині все кипить*.

Літературний переклад: *в середині, немов все кипить*.

Коментар: в індійській культурі гнів порівнюється з людиною в якої в середині все вирує, все кипить. В українській культурі також наявне подібне сприйняття, що неабияк влучно передає емоційний стан людини.

रक्त उबलना

Дослівний переклад: *кров закипає*.

Літературний переклад: *кров кипить*.

Коментар: в індійському розумінні гнів асоціюється з киплячою кров'ю. В українському розумінні теж існують подібні асоціації, вони демонструють сильний сплеск негативних емоцій, що притаманний людині, яка сильно гнівається.

खून खौलना

Дослівний переклад: *кров вирує*.

Літературний переклад: *кров грає*.

Коментар: в індійській традиції гнів асоціюється з кров'ю, що вирує, якщо бути конкретнішим, то вона немов грає в людському тілі. В українській традиції такі асоціації відсутні, адже фразеологізм “кров грає” трактується, як незвичайний приплив життєвих сил, енергії.

लहू खौलना

Дослівний переклад: *кров закипіла*.

Літературний переклад: *налитися кров'ю*.

Коментар: в індійському світосприйнятті сильне роздратування асоціюється з кров'ю, що закипіла, в українському світосприйнятті також існує асоціація з кров'ю, але вона не закипає, людина, немов наливається нею від гніву.

आँखों में खून उतरना – क्रोध से लाल हो जाना

Дослівний переклад: *очі заповнилися кров'ю*.

Літературний переклад: *очі налились кров'ю*.

Коментар: як в індійській традиції, так і в українській традиції очі, що наливаються, заповнюються кров'ю асоціюються зі злістю.

आँखों से आग बरसना

Дослівний переклад: *в очах вогонь палає*.

Літературний переклад: *світить очима від злості*.

Коментар: Фразеологізм “в очах вогонь палає” в індійському менталітеті означає, що людина знаходиться в стані несамовитої люті. В українському менталітеті такого значення не існує, від сильного роздратування в українському менталітеті людина, немов світить очима.

किसी पर बरस पड़ना

Дослівний переклад: *лити дощем на когось*.

Літературний переклад: *зганяти злість на комусь; сердитися, ніби пес ковбасу з'їв*.

Коментар: в індійській культурі злість асоціюється з дощем, який людина, немов виливає на когось. В українській культурі нам не вдалося знайти такі асоціації.

लाल लाल आँखें दिखाना – क्रोध व्यक्त करना

Дослівний переклад: *витріщити налиті кров'ю очі*.

Літературний переклад: *витріщився, як дідько*.

Коментар: в індійському світосприйнятті гнів передається через витріщені та налиті кров'ю очі, така асоціація говорить про те, що людина не просто розгнівана, вона перебуває в стані сильного емоційного збудження. В

українському світосприйнятті асоціацій з витріщеними очима не існує, проте наявна асоціація з дідьком (чортом), який витріщився від люті.

सिर से पैर तक आग लगना – अत्यंत क्रुद्ध होना

Дослівний переклад: *бути охопленим вогнем з ніг до голови.*

Літературний переклад: *мов його окропом облив; мов варом обдало.*

Коментар: в індійській культурі сильний гнів асоціюється з вогнем, що охоплює людину з ніг до голови, в українській культурі немає таких асоціацій, але влучно передає сильний гнів кип'яток, яким наче облили людину. Проте така асоціація виникає в українській мові і у зв'язку із сором'язливістю людини.

रिस चढ़ना – क्रोध आना

Дослівний переклад: *все більше наповнюватися гнівом.*

Літературний переклад: *шалена муха кусає за вухо.*

Коментар: в індійському розумінні існує вислів, що демонструє стан постійного гнівання. В українській культурі такі асоціації відсутні.

दूध का सा उबल आना-शीघ्र क्रोध आना

Дослівний переклад: *скипіти, як молоко.*

Літературний переклад: *спарився, як на окропі.*

Коментар: в індійському менталітеті злість сприймається, як молоко, що скипає на плиті. В українському менталітеті гнів порівнюється з процесом випарювання на окропі.

दाँत किर किराना – अधिक क्रुद्ध होना

Дослівний переклад: *стерти зуби в порошок.*

Літературний переклад: *гострити зуби.*

Коментар: в індійському розумінні злість передається, через процес стирання зубів, підсилення емоційного стану людини виражається в тому, що зуби стираються аж в порошок. В українському розумінні ідентичного виразу не існує, проте, дуже влучно передає стан злості вислів “гострити зуби”, а також він може повідомляти про лихі наміри людини, про помсту.

तैश में आना – क्रोध आना

Дослівний переклад: *війти в стан афекту*.

Літературний переклад: *задати перцю з маком*.

Коментар: в індійському менталітеті гнів предається станом афекту, тобто людина через свій емоційний стан не в змозі контролювати свої дії. В українському менталітеті ідентичного виразу не існує, проте, дуже влучно передає стан розлючення вислів “задати перцю з маком”, він ніби повідомляє про початок сплеску негативних емоцій у людини.

Розглянувши фразеологізми мови гінді на позначення гніву/злості, можемо зробити певні висновки щодо структури таких одиниць. Серед проаналізованих фразеологічних одиниць на позначення емоції гніву/злості 98% становлять дієслівні словосполучення, 2% становлять іменникові словосполучення. Наступний підпункт присвячений аналізу фразеологічних одиниць на позначення страху.

2.1.2 Фразеологічні одиниці на позначення страху в мові гінді. Страх складається з певних специфічних фізіологічних змін, експресивної поведінки та специфічної тривоги. Найчастіше він виникає через очікування загрози або небезпеки. Страх зумовлений біологічною природою людини, а не культурою. Зважаючи на таку особливість емоції страху, передбачаємо лінгвокультурну універсальність фразеологічного відтворення цього стану. Об’єктивним є і той факт, що у вираженні багатьох емоцій різні мови світу використовують однакові фразеологічні образи, що свідчить про їхню взаємну зумовленість, антропологічну сутність, загальнокультурний фонд.

На позначення емоції страху методом суцільної вибірки нами було відібрано 36 фразеологічних одиниць, що становить 28% від загальної кількості фразеологічних одиниць дібраних для дослідження. Проаналізуємо нижче обрані фразеологічні одиниці на позначення страху в мові гінді.

डर से होश उड़ना – बहुत भयभीत हो जाना

Дослівний переклад: *відлітати, вилітати з тіла свідомості*.

Літературний переклад: *душа в п’ятки сховалась; злякався – аж у п’яти закололо; душа впала в п’ятки*.

Коментар: в індійському світосприйнятті вважається, що коли людина сильно злякалась то душа вилітає, залишає тіло. В українському світосприйнятті душа, що покидає тіло асоціюється з загибеллю людини. А від сильного страху душа намагається сховатись і опускається вниз аж у п'яти.

प्राण उड़ जाना – बहुत भयभीत हो जाना

Дослівний переклад: *життєві сили залишили тіло.*

Літературний переклад: *душа завмерла.*

Коментар: в індійській традиції страх асоціюється з втраченими життєвими силами, вони, ніби залишають тіло і втрачають з ним зв'язок. В українській традиції такі асоціації відсутні, але наявні асоціативні ряди пов'язані з серцем, яке може обірватися від страху та душею, яка боїться поворухнутися та завмирає.

जी उड़ जाना – भयभीत हो जाना

Дослівний переклад: *душа вилетіла.*

Літературний переклад: *в середині щось обірвалось.*

Коментар: в індійському менталітеті “душа вилетіла” сприймається, у значенні *сильно злякатись*. В українському менталітеті сильний страх асоціюється з фразеологізмом “всередині щось обірвалось”.

जी हवा होना – भयभीत हो जाना

Дослівний переклад: *душа стала повітрям, зникла.*

Літературний переклад: *серце вилетіло з грудей.*

Коментар: в індійській культурі перелякатись чогось асоціюється з душею, що зникла. В українській культурі переляк асоціюється з серцем, яке може вискочити з грудей.

कलेजा मुँह को आना – बहुत डर जाना

Дослівний переклад: *душа підступила до горла.*

Літературний переклад: *так злякався, щодихати не дало.*

Коментар: в індійській традиції сильний страх передається через душу, що підійшла до горла і наче збирається залишати тіло. В українській традиції від страху перехоплює подих.

जी दहलना – भयभीत होना

Дослівний переклад: *душа окам'яніла.*

Літературний переклад: *душа завмерла; кров застигла в жилах.*

Коментар: в індійському розумінні сильний страх асоціюється з душею, щоокам'яніла. В українському розумінні наявні подібні асоціації, а також застигає не душа, а кров в жилах.

जी फूलना – भयभीत हो जाना

Дослівний переклад: *душа роздулась.*

Літературний переклад: *похололо в животі.*

Коментар: в індійському світосприйнятті страх асоціюється з душею, що роздулась. В українській мові зі страхом подібних асоціацій немає, а душа роздулась сприймається як радість, а деколи навіть пихатість.

जान सूख जाना – अत्यंत भयभीत हो जाना

Дослівний переклад: *душа висохла.*

Літературний переклад: *серце зупинилось.*

Коментар: в індійському розумінні дуже сильний страх передається через душу, яка ніби висохла, втратила життєві сили. В українському розумінні також наявні подібні асоціації, але страх також асоціюють з серцем, яке завмерло, або зупинилося.

जी कांपना – भयभीत होना

Дослівний переклад: *душа трясеться.*

Літературний переклад: *тремтіти, як осика.*

Коментар: в індійському менталітеті страх асоціюється з душею, що тремтить. В українському світосприйнятті мова йде про тіло людини, яке від страху тремтить як дерево осика.

कलेजा कांपना – भय से व्यथित होना

Дослівний переклад: *душа тремтить.*

Літературний переклад: *тремтіти, як у лихоманці.*

Коментар: в мові гінді просто повідомляється, що душа тремтить від страху, а в українській мові додається, що тіло настільки сильно тремтить, наче в людини лихоманка.

हृदय कांपना (दिल कांपना) – बहुत डर लगना

Дослівний переклад: *серце затремтіло.*

Літературний переклад: *серце не на місці.*

Коментар: в індійському світосприйнятті сильний страх пов'язаний з тремтінням серця. В українському сприйнятті сильний страх пов'язаний також з серцем, але говорять, що якщо людина сильно боїться, то у неї наче серце не на місці.

हड्डी कांपना – अत्यंत भयभीत हो जाना

Дослівний переклад: *кістки тремтять.*

Літературний переклад: *тремтіти за власну шкуру (душу).*

Коментар: в індійській традиції страх асоціюється з тремтінням кісток. В українській традиції подібні асоціації відсутні, але асоціація з тремтінням кісток виникає, коли людина відчуває сильний холод.

रोम रोम कांपना – भयभीत होना

Дослівний переклад: *кожна клітинка тіла затремтіла.*

Літературний переклад: *все тіло застило.*

Коментар: в індійській культурній традиції кажуть, що від страху в людини дрижить кожна клітина тіла. В українській культурі наявне схоже сприйняття, але кажуть, що дрижить кожна жилочка.

कलेजा थर थर कांपना – भयसे कांपना

Дослівний переклад: *душа колотиться.*

Літературний переклад: *серце вискакує з грудей.*

Коментар: в індійській культурі сильний страх асоціюється з сильним тремтінням душі. В українській культурі тремтіння частіше асоціюється з переживанням, інколи з хворобою. В українській традиції страх асоціюється частіше з серцем, що дуже сильно б'ється і ніби вискакує з грудей.

रूह कांपना – बुरी तरह डर जाना

Дослівний переклад: *душа тремтить.*

Літературний переклад: *йому аж в п'ятах застило.*

Коментар: в індійській традиції страх асоціюється з душею, що тремтить. В українській традиції від сильного страху душа холодне і людина не здатна поворухнутись, в неї ципініють п'яти.

दिल पकड़ कर बैठ जाना – बुरी तरह डर जाना

Дослівний переклад: *сісти, схопившись за серце.*

Літературний переклад: *аж подерев'яніти; ні живий, ні мертвий.*

Коментар: в індійському світосприйнятті, сильно злякавшись, людина притримує серце руками, щоб воно не так сильно билось та не вискочило. В українському світосприйнятті сильно злякавшись людина дерев'яніє або ж завмирає.

हृदय हिलना (दिल हिलना) – भयभीत हो जाना

Дослівний переклад: *серце здригнулось.*

Літературний переклад: *серце мов обірвалося; аж у животі похолонуло.*

Коментар: в індійській культурі страх асоціюється з серцем, яке немов здригається від страху. В українській культурі серце немов обривається від страху, а також страх може відчуватися холодом в животі. А від сильного страху серце буває не на місці.

अपनी पर छाई से डरना – बुरी तरह डर जाना

Дослівний переклад: *боятися власної тіні.*

Літературний переклад: *боятися власної тіні.*

Коментар: в індійській культурі, як і в українській, фразеологізм “боятися власної тіні” передає сильний страх.

धोती ढीली हो जाना – भयभीत होना

Дослівний переклад: *дохоті розв'язалось.*

Літературний переклад: *аж сорочка пополотніла.*

Коментар: в індійській культурі *дохоті* – це традиційний чоловічий одяг, який являє собою ознаку статусності чоловіка. На думку індійців від страху воно

може розмотатися. В українській культурі в подібній ситуації згадується сорочка, яка зблідла, втратила природній колір разом з обличчям людини.

चेहरा पीला पड़ना – भयभीत हो जाना

Дослівний переклад: *лице пожовтіло.*

Літературний переклад: *побіліла, як хустина; побілів, як смерть.*

Коментар: в індійському світосприйнятті від сильного страху людина жовтіє, можливо так склалось через темний колір їх шкіри, адже блідість їм не притаманна. В українському світосприйнятті сильний страх асоціюється з дуже блідою шкірою і кажуть, що людина наче побіліла.

हिम्मत खुलना – साहसिक काम करना

Дослівний переклад: *відкритись сміливості.*

Літературний переклад: *у страху, лиш великі очі; таки є той біс, що й мене боїться.*

Коментар: в індійському менталітеті наявний фразеологізм про переборення страху, який асоціюється з проявом сміливості. В українському менталітеті переборення страху сприймається, як противага йому, неначе людина кидає виклик сама собі в протистоянні зі своїми фобіями.

किसी का मुँह उड़ जाना – भय से चहरा सफ़ेद हो जाना

Дослівний переклад: *змінитися в обличчі.*

Літературний переклад: *з переляку став такий, як крейда.*

Коментар: в індійській культурі страх асоціюється зі зміною в обличчі і не даремно, адже психологи стверджують, що вираження емоції страху можна чітко розгледіти на обличчі людини. В українській культурі ми також спостерігаємо зміни під час страху, але вони порівнюються з крейдою, мається на увазі, що людина стає блідою.

दुम दबाकर भागना – डर जाना

Дослівний переклад: *бігти, підібравши хвіст.*

Літературний переклад: *підігнути хвіст.*

Коментар: в індійській традиції страх асоціюється із втечею з підібраним хвостом. В українській традиції існує вислів “підігнути хвіст”, який передає не

лише виникнення страху в людини, а може наголошувати на режимі економії в родині.

चेहरे का रंग उड़ना (उतरना) – भय महसूस होना

Дослівний переклад: *зійти кольору з обличчя.*

Літературний переклад: *побіліти, як полотно.*

Коментар: в індійській культурі страх асоціюється з обличчям, яке втратило колір. В українській культурі страх частіше асоціюється різними предметами білого кольору, наприклад, полотном, крейдою, сорочкою.

लांग खुलना – भयभीत होना

Дослівний переклад: *тремтіти.*

Літературний переклад: *аж жижки сіпає.*

Коментар: в індійській традиції страх асоціюється з процесом тремтіння. В українській традиції від сильного страху аж жижки сіпає, тобто, людина перебуває в такому стані, що не здатна й поворухнутись.

बैत की तरह काँपना – डर से काँपना

Дослівний переклад: *тремтіти, немов стебло очерету.*

Літературний переклад: *дрижаки пробирають (беруть, хапають).*

Коментар: як в індійському страх асоціюється із стеблом очерету, тобто мається на увазі, що людина під час сильного хвилювання так тремтить, немов стебло очерету у вітряну погоду, в українському менталітеті страх асоціюється з людиною, яка тремтить, яка дуже хвилюється, переймається за власне життя..

हृदय थराना – भयभीत होना

Дослівний переклад: *серце тремтить.*

Літературний переклад: *холоне серце.*

Коментар: в індійській культурі страх асоціюється з серцем, що тремтить, тоді як в українській культурі страх асоціюється з серцем, що холоне.

प्राण कंठ (गले) में आना

Дослівний переклад: *душа підійшла до горла.*

Літературний переклад: *душа не на місці.*

Коментар: в індійському розумінні хвилювання асоціюється з душею, що підійшла до горла, в українському розумінні таких асоціацій не існує, але наявний інший вислів із словом душа, який дуже вдало вказує на емоційний стан хвилювання, страху.

नाक में दम आना – भयभीत होना

Дослівний переклад: *повітря не стало*.

Літературний переклад: *так злякався, що дихати не дало*.

Коментар: в індійському світосприйнятті від сильного страху в людини не стає повітря. В українському світосприйнятті сильний страх асоціюється з людиною, якій ніби щось не дає дихати.

प्राण सूखना – भय होना

Дослівний переклад: *душа зсохла*.

Літературний переклад: *без душі став*.

Коментар: в індійському менталітеті “душа зсохла” сприймається, як сильний страх. В українському менталітеті сильний страх асоціюється з фразеологізмом “без душі став”.

दम सूखना–भयभीत होना

Дослівний переклад: *залишитися без дихання*.

Літературний переклад: *серце завмерло*.

Коментар: в індійській традиції залишитися без дихання означає сильно злякатись, ніби втратити свої життєві сили. В українській традиції такі асоціації відсутні, але наявні асоціативні ряди пов’язані з серцем, яке може завмерти від страху.

जान सूखना

Дослівний переклад: *душа завмерла*.

Літературний переклад: *завмирати душею*.

Коментар: в індійській культурі страх асоціюється з серцем, яке немов завмирає від страху. В українській культурі наявна ідентична асоціація, що влучно передає емоцію страху.

कलेजा मुँह तक आना – डरना

Дослівний переклад: *душа ось-ось вистрибне.*

Літературний переклад: *серце ледве не вискочило.*

Коментар: в індійському розумінні перелякатись чогось асоціюється з душею, що ось-ось вистрибне. В українському розумінні переляк асоціюється з серцем, яке ледве не вискочило.

छातीद हलना – डर लगना

Дослівний переклад: *холонути в грудях.*

Літературний переклад: *аж у душі похололо.*

Коментар: в індійській традиції страх асоціюється з людиною в якої холоде в грудях В українській традиції такі асоціації відсутні, але наявні асоціації з душею, в якій також щось немов похололо.

रोआँ कांपना – बहुत डर लगना

Дослівний переклад: *тремтіти волосся на тілі.*

Літературний переклад: *волосся стало дибом.*

Коментар: в індійському світосприйнятті сильний страх асоціюється з волоссям, що тремтить на тілі, в українському світосприйнятті також існує асоціація з волоссям, але воно не тремтить, а стає дибки.

नस नस ढीली होना – भयभीत होना

Дослівний переклад: *кожна судина(вена) ослабла.*

Літературний переклад: *кожна жилочка дрижить.*

Коментар: в індійському світосприйнятті, коли людина сильно злякається, то у неї наче кожна судина стає слабкішою. В українському світосприйнятті сильно злякавшись у людини кожна жилочка дрижить.

Проаналізувавши фразеологічні одиниці на позначення страху в мові гінді, можемо констатувати, що переважна більшість (85 %) пов'язані із фізіологічними змінами, які відбуваються в організмі людини. З точки зору структури серед проаналізованих фразеологічних одиниць на позначення емоції страху 100% становлять дієслівні словосполучення.

2.1.3 Фразеологічні одиниці на позначення горя в мові гінді.

Психологічна причина горя впливає з феномену емоційної прихильності до людей, предметів чи ідей. Втрата об'єкта прив'язаності або розставання з ним означає для особи утрату основи радості та, залежно від віку людини та характеру об'єкта, – втрату кохання, безпеки або почуття достатку. Ядром усіх психологічних причин горя є загальний фактор – почуття втрати коханої людини та сильна емоційна прихильність до того, що було цінне індивіду. Горе може бути спричинене багатьма видами втрат: втратою друзів чи родичів; втратою самооцінки через недосягнення професійних цілей; а для деяких людей навіть втратою цінного предмету. Існує безліч слів для опису людини, що перебуває в стані горя: “сумний”, “розчарований”, “пригнічений”, “збентежений”, “засмучений”, “нешасний”, “скорботний” і т. д. У стані горя виникає протест. Горе несе в собі спробу активного впливу на основу втрати. Часто горе виглядає тим, що не має конкретного призначення – коли нічого не можна зробити для повернення того, що було втрачено.

На позначення емоції горя методом суцільної вибірки нами було відібрано 26 фразеологічних одиниць, що становить 20% від загальної кількості фразеологічних одиниць дібраних для дослідження. Проаналізуємо нижче обрані фразеологічні одиниці на позначення горя в мові гінді.

मन मैला होना – दुखी होना

Дослівний переклад: *на душі немов багнюка.*

Літературний переклад: *тяжко на душі; камінь на душі.*

Коментар: в індійській традиції горе асоціюється з душею, на якій лежить певний тягар, в даному прикладі – це багнюка, болото. В українській традиції асоціації пов'язані з душею, дещо відрізняються. Асоціативні ряди пов'язані з душею трактуються, як приклад туги, смутку, розпачу, а предметом тяжкості на душі виступає каміння.

मुँह उतरना – दुखी होना

Дослівний переклад: *зійти обличчю.*

Літературний переклад: *ззнати багато горя.*

Коментар: фразеологізм “зійти обличчю” в індійській культурі демонструє стан сильного розпачу, горя. В українській культурі такої фразеологічної одиниці не існує, проте, є подібна: “мінитися в обличчі”, що означає – набирати іншого вигляду, іншого виразу обличчя (під впливом переживання, хвороби).

छाती छलनी हो जाना (कर डालना) – दुख सहते सहते रहना

Дослівний переклад: *перетворитися грудям в сито*.

Літературний переклад: *лиха ковшем хапнути(черпнути)*.

Коментар: в індійському менталітеті горе асоціюється з людиною, в якій від сильного емоційного потрясіння груди, немов перетворились на сито, така асоціація неабияк влучно передає стан пережитої емоції. В українському менталітеті подібної асоціації не спостерігається, але на позначення горя існує фразеологізм “лиха ковшем хапнути”.

वज्र टूटना – भारी विपत्ति आना

Дослівний переклад: *вдарити грому*.

Літературний переклад: *лиха ковшем хапнути*.

Коментар: в індійському світосприйнятті вважається, що коли людина зазнала сильного горя то в середині душі від страшних пережитих емоцій немов грім вдаряє в людину. В українському світосприйнятті такої асоціації не спостерігається.

वज्र गिरना – महान विपत्ति पड़ना

Дослівний переклад: *вдарити блискавці*.

Літературний переклад: *очі туманяться слізьми*.

Коментар: в індійській культурі пережити горе від втрати когось або чогось асоціюється з блискавкою, що вдаряє немов прямо в серце.

हृदय को छेदना – बहुत दुख देना

Дослівний переклад: *зрешетити серце*.

Літературний переклад: *топити горе*.

Коментар: в індійському розумінні фразеологізм “зрешетити серце” асоціюється згорем, з тяжкою утратою, в українському розумінні ідентичної

асоціації не існує, але існує фразеологізм “топити горе”, що влучно передає стан сильної туги, переживання, приглушування важких почуттів людини.

दिन पतले होना – दुख के दिन आना

Дослівний переклад: *настати бідним дням.*

Літературний переклад: *як одна біда йде то й другу за собою веде.*

Коментар: в індійській культурі горе асоціюється з бідними днями, що немов попереджає про настання скрутних часів від пережитих емоцій. В українській культурі горе асоціюється з бідною, що приходить не сама, а з іншою бідною разом.

दिन बिगड़ना

Дослівний переклад: *зіпсуватись дням.*

Літературний переклад: *камінь давить душу.*

Коментар: в індійській традиції стан людини, яка зазнала розпачу асоціюється з зіпсованими днями. В українській традиції таку асоціацію не пощастило знайти.

रक्त के आँसू बहाना (रोना) – कठिन दुख भोगना

Дослівний переклад: *проливати сльози крові.*

Літературний переклад: *лити сльози.*

Коментар: в індійському розумінні горе передається через проліті сльози крові. В українському розумінні також наявні подібні асоціації, фразеологізм “лити сльози” трактується, як відчувати нестерпну тугу, нестерпний біль, від пережитого горя.

तक दीर फूटना – दुख के दिन आना

Дослівний переклад: *прорватись долі.*

Літературний переклад: *завити вовком.*

Коментар: в індійському світосприйнятті доля, що розривається (проривається) сприймається як перебування в стані сильного розпачу, горя. В українському розумінні таке сприйняття не було знайдено.

रात भारी होना – दुख के कारण रात को नींद नहीं आना

Дослівний переклад: *проживати тяжкі ночі.*

Літературний переклад: *лиха година*.

Коментар: в індійській традиції горе асоціюється з проживанням тяжких ночей.

В українській традиції від сильного горя настають лихі години, мається на увазі, що людина перебуває в періоді горя, смутку, туги.

गांठ पर गांठ पड़ना – उल झनें बढ़ती जाना

Дослівний переклад: *зустрічати вузол за вузлом*.

Літературний переклад: *приходить біди за бідю*.

Коментар: в індійській культурі горе порівнюється з вузлами, що зустрічаються один за одним, тобто, у такому складному емоційному стані людині трапляється перешкода за перешкодою. В українській культурі горе порівнюється з бідю, що приходить одна за одною.

दिल टुकड़े टुकड़े होना – बड़ा दुख होना

Дослівний переклад: *розриватись серцю на частини*.

Літературний переклад: *серце розривається на шматки*.

Коментар: як в індійській традиції, так і в українській традиції існує серце, яке розривається на шматки, що у свою чергу асоціюється з горем.

दिल पकड़कर बैठ जाना – बड़ा दुख अनुभव करना

Дослівний переклад: *сидіти, тримаючись за серце*.

Літературний переклад: *як (мов, неначе) ножем по серцю полоснути*.

Коментар: в індійському світосприйнятті вважається, що коли людина сидить, тримаючись за серце, то вона переживає відчуття горя. В українському світосприйнятті *триматися за серце* означає погано себе почувати, демонструє хворобливий стан людини.

दिल फटना

Дослівний переклад: *розриватись серцю*.

Літературний переклад: *серце надривається*.

Коментар: як в індійській культурі, так і в українській серце, що розривається або надривається асоціюють з пригніченим, охопленим великим смутком та печаллю станом.

सितारा गर्दिश में होना– विपत्ति आना

Дослівний переклад: *заходити зіркам за туман.*

Літературний переклад: *стояти над безоднею (край безодні).*

Коментар: в індійському менталітеті горе асоціюється з зірками, що заходять за туман. В українському менталітеті на таку асоціацію позначення емоції горя не пощастило натрапити.

आठ आठ आँसू रोना – बहुत रोना

Дослівний переклад: *пролити вісім сліз.*

Літературний переклад: *пролити всі сльози.*

Коментар: в індійському розумінні людина, що перебуває в розпачі сприймається так, ніби вона проливає вісім сліз, в українському розумінні людина через горе проливає всі сльози, що дуже влучно демонструє в якому емоційному стані вона перебуває.

चार आँसू रोना – शोक होना

Дослівний переклад: *плакати чотирма сльозами.*

Літературний переклад: *за сльозами й світу білого не бачити.*

Коментар: фразеологізм “плакати чотирма сльозами” в індійському світосприйнятті асоціюється з горем, в українському світосприйнятті не існує ідентичного фразеологізму, але наявна фразеологічна одиниця “за сльозами й світу білого не бачити”, що влучно передає стан розпачу та емоційне страждання.

नयनों से रक्त की धार बहना– बड़ा दुख

Дослівний переклад: *текти з очей потоку крові.*

Літературний переклад: *проливати ріки сліз.*

Коментар: в індійській традиції кров, що тече потоком з очей асоціюється із горем. В українській традиції такі асоціації не було знайдено.

तिल तिल कर मरना– मानसिक पीड़ा सहना

Дослівний переклад: *страждати з кожним кунжутним зернятком.*

Літературний переклад: *страждати кожну секунду.*

Коментар: в індійській культурі горе асоціюється з людиною, яка страждає з кожним кунжутним зернятком, що хрустить на гарячій сковорідці, яка відчуває

важкий душевний біль. В українській культурі щоб передати емоційний стан людини, говорять, що вона страждає кожну секунду, що її біль не може ніяк стихнути.

छाती पत्थर की करना

Дослівний переклад: *зачерствіти душею.*

Літературний переклад: *серце обросло мохом.*

Коментар: в індійському світосприйнятті горе асоціюється з душею, що зачерствіла, що стала беземоційною та порожньою. В українському світосприйнятті горе асоціюється з серцем, що обросло мохом, але має таке ж значення, як і індійський фразеологізм про душу.

कलेजा पत्थर की करना

Дослівний переклад: *скам'яніти душею.*

Літературний переклад: *скам'яніти серцю.*

Коментар: в індійській традиції сильний розпач асоціюється із скам'янілою душею, тоді як в українській традиції горе асоціюється із скам'янілим серцем.

दिल टुकड़े टुकड़े होना– बहुत दुखी होना

Дослівний переклад: *серце крається на шматки.*

Літературний переклад: *серце крається.*

Коментар: як в індійському менталітеті, так і в українському, серце, що крається асоціюється з горем, але в індійській традиції уточнюється, як саме крається серце, що підкреслює важкий емоційний стан людини.

किसी पर दुख का पहाड़ टूट पड़ना– बड़ा दुख आना

Дослівний переклад: *накрити хвилею горя.*

Літературний переклад: *на місяць вити.*

Коментар: фразеологізм “накрити хвилею горя” в індійському розумінні асоціюється з розпачем, тугою, смутком. В українському світосприйнятті такої асоціації не спостерігається.

छाती पर पहाड़ होना – विपत्ति आना

Дослівний переклад: *відчувати важкість на душі.*

Літературний переклад: *пекучий біль на серці.*

Коментар: в індійській культурі горе передається через відчуття важкості на душі. В українській культурі повністю схожих асоціацій немає. В українському світосприйнятті горе передається через біль на серці, а відчувати важкість, тягар на душі в українській культурі, може означати, що людина за щось дуже переймається, має якесь погане передчуття.

छाती सुलगना– हृदय में दुख होना

Дослівний переклад: *тліти серцю*.

Літературний переклад: *серцем тліти*.

Коментар: як в індійському менталітеті, так і в українському серце, що тліє асоціюється з горем та дуже вдало доносить до мовця стан безперервного смутку, розпачу, болю, занепокоєння у людини.

Серед проаналізованих фразеологічних одиниць на позначення емоції горя 98% становлять дієслівні словосполучення, 2% становлять іменникові словосполучення.

2.1.4 Фразеологічні одиниці на позначення розчарування в мові гінді.

Розчарування – це суб’єктивна емоція, негативне відчуття психічного стану, коли ми відпускаємо щось чи когось, що заважає нашим сподіванням. Розчарування – дуже розповсюджене почуття незадоволеності, що виникає, коли плани порушуються або не здійснюються, або, коли хтось нас зраджує. Іноді розчарування може призвести до психологічної ізоляції, самотності та почуття втрати. Розчарування можна розглядати як одну з форм фрустрації, але у разі розчарування людина перестане прагнути отримати бажане. У стані зневіри людині не вистачає сил. Тіло немов наповнене важкістю, особливо плечі, руки та голова, які здається хиляться до землі.

Щось пішло не так, як очікувала людина, от і виникає розчарування, тобто у неї були надії, які не виправдались. Але такий емоційний стан зовсім відрізняється від печалі й смутку. Розчарування – це не про те, коли людина просто засмучена. Коли людина розчарована, вона реагує на зовнішній світ зовсім по іншому, немов перебуває в неконтрольованому її стані. Розчарування завжди складається з образу “поганого” іншого. У печалі, смутку, тузі або

самотності – образ іншої людини або в принципі має мало значення, або він не такий вже поганий.

На позначення емоції розчарування методом суцільної вибірки нами було відібрано 7 фразеологічних одиниць, що становить 5% від загальної кількості фразеологічних одиниць дібраних для дослідження. Проаналізуємо нижче обрані фразеологічні одиниці на позначення розчарування в мові гінді.

मुँह गिरना – निराश होना

Дослівний переклад: *змінитися в обличчі.*

Літературний переклад: *змінитися в (на) лиці.*

Коментар: в індійській традиції розчарування асоціюється зі зміною в обличчі. В українській традиції такі асоціації також присутні, а ще інколи народна мудрість трактує зміни в обличчі, як наслідок сильних переживань.

मन टूटना(दिल टूटना) – निराश होना

Дослівний переклад: *надломитись душі (серцю).*

Літературний переклад: *серце мліє.*

Коментар: в індійському світосприйнятті існує дві фразеологічні одиниці, що демонструють стан розчарування, вони асоціюються з душею та серцем, що надломлюються. В українському світосприйнятті таких асоціацій не було виявлено.

जी टूटना – निराश होना

Дослівний переклад: *душа надривається.*

Літературний переклад: *серце (душа) надривається.*

Коментар: в індійській культурі сильне розчарування асоціюється з душею, щонадривається. В українській культурі наявні подібні асоціації, але вони мають ще інше значення, фразеологізм “серце (душа) надривається” може також означати, що хто-небудь тяжко мучиться, страждає.

मन छोटा करना(जी छोटा करना) – निराश होना

Дослівний переклад: *захистити душу від спілкування.*

Літературний переклад: *губи кvasніють.*

Коментар: в індійському менталітеті розчарування асоціюється з душею, яку необхідно захистити від спілкування. В українському менталітеті подібних асоціацій на жаль не було виявлено, але існує вислів “губи квасніють”, який дуже вдало демонструє, що людина в даний момент перебуває у стані розчарування.

आँखों के आगे अंधेरा छाना (आँखों तले अंधेरा छाना) – निराश होना, दुखी

Дослівний переклад: *розстелитися темряві перед очима.*

Літературний переклад: *гірко на серці.*

Коментар: фразеологізм “розстелитися темряві перед очима” в індійському розумінні означає, що людина перебуває в стані сильного розчарування, що її надії, сподівання не здійснились, а от в українському розумінні такої асоціації не спостерігається.

Серед проаналізованих фразеологічних одиниць на позначення емоції розчарування 99% становлять дієслівні словосполучення, 1% становлять прикметникові словосполучення.

2.1.5 Фразеологічні одиниці на позначення гордині в мові гінді.

Гординя – це понаднормова гордість, роздутий і потворний її нащадок. Це почуття марнославства, це огидне відношення до людей і ситуацій, що виникають в житті. Для людини, якою заволоділа гординя, цікава лише вона. У такої особи гордість переповнює край та перетворюється в егоїзм і самозакоханість. Цікавим є той факт, що вчені вважають почуття гордині рисою людини, що глибоко невпевнена в собі. Науковці довели, що почуття гордині виникає частіше у тих людей, яким не вистачало любові в роки дитинства. Такі люди відчувають себе дуже вразливими. Саме тому і возвеличують себе над іншими. У всіх своїх негараздах вони звинувачують всіх навколо, лиш не себе. Буде правдиво, сказати, що почуття гордині постає якагресія по відношенню до інших. Такі люди дуже часто провокують конфлікти. Також коли людину охоплює гординя, то вона не має близьких друзів, адже гординя не дає людині змоги порадіти за досягнення свого друга

або навіть родича. Людина в цьому стані вважає недопустимим допомагати іншим.

Методом суцільної вибірки нами було відібрано 5 фразеологічних одиницьна позначення емоції гордині, що становить 3% від загальної кількості фразеологічних одиниць дібраних для дослідження. Проаналізуємо нижче обрані фразеологічні одиниці на позначення гордині в мові гінді.

मिज़ाज आस मान पर होना – बहुत घमंड

Дослівний переклад: *бути настроєм на небі.*

Літературний переклад: *мухи в носі грають.*

Коментар: фразеологізм “бути настроєм на небі”в індійській культурі передаєстан гордині, почуття вищості над іншими. В українській культурі такого вислову не існує, але існує фразеологічна одиниця “мухи в носі грають”, що асоціюється з людиною, яка є дуже гордовитою, пихатою та задеркуватою.

दिमाग आस मान पर होना (चढ़ना) – अधिक घमंड होना

Дослівний переклад: *підняти голову до неба.*

Літературний переклад: *задерти голову, задирати носа.*

Коментар: в індійському розумінні гордовита людина сприймається так, ніби вона підіймає голову до неба, в українському менталітеті говорять, що людину, яку охоплює гординя задирає голову або ніс.

आस मान पर चढ़ना – घमंडी होना

Дослівний переклад: *піднести себе на небо.*

Літературний переклад: *підносити до небес.*

Коментар: в індійському світосприйнятті “піднести себе на небо” сприймається, як стан сильної самозакоханості, гордовитості. В українському менталітеті наявна подібна асоціація, але вона може сприйматися не лише, як гордовитість, але й, як надмірне вихваляння, звеличування себе чи когось.

ज़मीन पर पैर न रखना – घमंडी होना

Дослівний переклад: *не торкатись стопами землі.*

Літературний переклад: *запишатись, як кошеня в попелі.*

Коментар: в індійській традиції стопи, що не торкаються землі асоціююся зі гординею. В українській традиції такі асоціації відсутні, але існує вислів “запишатись, як кошеня в попелі”, який дуже вдало демонструє негативний емоційний стан людини, яку заповонила гординя.

ज़मीन पर पाँव न पड़ना – घमंडी होना

Дослівний переклад: *не торкатись ногами землі.*

Літературний переклад: *пуп землі.*

Коментар: в індійській культурі гординя порівнюється з ногами, що не торкаються землі. В українській культурі на позначення емоції гордині наявна жартівлива фразеологічна одиниця “пуп землі”, таким жартівливим виразом називають людину, яка вважає себе центром усього, найважливішою серед усіх.

Серед проаналізованих фразеологічних одиниць на позначення емоції гордині 100% становлять дієслівні словосполучення.

2.1.6 Фразеологічні одиниці на позначення хвастливостів мові гінді.

Хвастливість – синонім чванства і вихваляння, також є проявом гордині і протилежністю впевненості, самодостатності і цілісності. Хвастливість можна визначити як якість особистості, що постає як надмірне перебільшення своїх успіхів, досягнень та інших якостей. Хвалькувата особа навмисне виставляє на загал свої певні якості з ціллю виділитися серед інших та отримати схвалення. Ця емоція притаманна практично усім людям в дитячому віці. Як один із проявів гордині, хвастощі викликають в оточуючих людей заздрість та інші негативні почуття. Воно провокує такі ситуації, в яких вас будуть прагнути принизити. Джерелом вихваляння завжди була і залишається низька самооцінка. У людини, яка вихваляється, все може бути в повному порядку і навіть більш ніж: матеріальна і соціальна успішність, зовнішня привабливість і все те, що цінується на сьогоднішній день в суспільстві, але тим не менше в глибині душі вона може відчувати себе справжньою невдахою. Щоб почувати себе комфортно така людина починає говорити про свою унікальність, геніальні плани і глобальні наміри. Як тільки вона відчує реакцію захоплення слухачів, мета досягнута, самооцінка піднімається і людина задоволена. У цьому випадку

має місце бути свідома поведінка за допомогою вихваляння, обману самого себе, самоствердженням за рахунок інших, підвищуючи тим самим свою самооцінку. Хвастливість в такій хитромудрій формі бореться з комплексом неповноцінності.

На позначення емоції хвастливості методом суцільної вибірки нами було відібрано 5 фразеологічних одиниць, що становить 3% від загальної кількості фразеологічних одиниць дібраних для дослідження. Проаналізуємо нижче обрані фразеологічні одиниці на позначення хвастливості в мові гінді.

ज़बान का शेर होना

Дослівний переклад: *бути тигром на словах.*

Літературний переклад: *м'ясом хвалиться, а юшки, ще не їло.*

Коментар: в індійській культурі вихваляння асоціюється з людиною, яка демонструє свою унікальність, свою могутність лише на словах, але насправді вона нічого не варта. В українській культурі подібних фразеологізмів на позначення емоції хвастливості не було виявлено.

ज़बान का शेर होना

Дослівний переклад: *занадто вихвалятися.*

Літературний переклад: *хвали мене, губонько, хвали.*

Коментар: в індійському розумінні існує фразеологізм, що має чіткий, зрозумілий переклад та значення, тобто людина, що занадто вихваляється асоціюється з особою, що перебільшує свої успіхи та досягнення. В українському розумінні ідентичного фразеологізму немає, але існує приказка, що влучно передає емоцію вихваляння.

हवा बाँधना

Дослівний переклад: *стрясати повітря.*

Літературний переклад: *співати дифірамби.*

Коментар: фразеологізм “стрясати повітря” для носіїв мови гінді сприймається, як процес вихваляння, процес піднесення себе над іншими. В українському менталітеті подібних асоціацій у носіїв української мови не виникає.

ज़मीन आस मान के कलाबे मिलाना

Дослівний переклад: *з'єднати небо й землю.*

Літературний переклад: *кожна жаба своє болото хвалить.*

Коментар: в індійській традиції хвастливість асоціюється зі з'єднанням неба та землі, тобто хвалькувата людина лише на словах здатна об'єднати небо й землю, така асоціація чітко дає зрозуміти слухачу, що з себе представляє така особа. В українській традиції таких асоціацій не виявлено.

बढ़बढ़कर बात करना- डींग मारना

Дослівний переклад: *перебільшувати на словах.*

Літературний переклад: *підносити до небес.*

Коментар: в індійській культурі хвастливість асоціюється з перебільшенням на словах, тобто хвалькувата людина, говорячи про певний предмет чи людину, занадто перебільшує в їх унікальності чи універсальності. В українській традиції про хвалькувату людину говорять, що вона підносить себе або певну дію чи процес до небес, тобто демонструє слухачу свою зарозумілість та самозакоханість.

Серед проаналізованих фразеологічних одиниць на позначення емоції хвастливості 98% становлять дієслівні словосполучення, 2% становлять іменникові словосполучення.

2.1.7 Фразеологічні одиниці на позначення заздростів мові гінді.

Психологи розглядають заздрість, як емоцію, але лише у випадку ситуативного, скороминущого прояву. Коли ж заздрість до будь-якого предмету стає стійкою, вона перетворюється на емоційну установку, тобто почуття. Заздрість – природний емоційний стан, властивий кожному. Основа заздрості – це завжди порівняння себе з іншими. Крім того людина зазвичай порівнює себе із близькими за статусом або подібними на себе людьми. В народі заздрість розрізняють злобну або, як кажуть “чорну” і незлобну – “білу”. Людина, яка по доброму заздрить, прагне досягти такого ж рівня, як інший, стати таким само успішним. Саме тому білу заздрість частіше розглядають, як позитивне явище. Заздрість, котру в народі називають чорною, – це скоріше почуття, пов'язане з бажанням домінувати, необхідністю у визнанні, затвердження свого

соціального статусу, чутливістю до конкуренції та навіть бажанням знецінити успіх інших. Коротше кажучи, заздрість – це почуття злості, що виражає занепокоєння щодо свого соціального статусу.

На позначення емоції заздрості методом суцільної вибірки нами було відібрано 5 фразеологічних одиниць, що становить 3 % від загальної кількості фразеологічних одиниць дібраних для дослідження. Проаналізуємо нижче обрані фразеологічні одиниці на позначення заздрості в мові гінді:

छाती पर साँप लोटना

Дослівний переклад: *у грудях кишать змії.*

Літературний переклад: *заздрим оком поглядати.*

Коментар: в індійській культурі заздрість асоціюється з зміями, що кишать на грудях у людини. В українській культурі немає подібної асоціації, а якщо людина заздрисна, то в народі говорять, що вона поглядає заздрим оком.

आग पर लोटना – ईर्ष्या से जलना

Дослівний переклад: *страждати на вогні.*

Літературний переклад: *брати за живіт.*

Коментар: в індійській традиції заздрість порівнюється із стражданням на вогні. В українській традиції немає подібної асоціації, проте, існує ФО “брати за живіт”, що означає корчитися від заздрощів.

कलेजे में आग लगना (छाती जलना) – ईर्ष्या होना

Дослівний переклад: *душа (груди) горять у вогні.*

Літературний переклад: *завидки беруть.*

Коментар: в індійському менталітеті існують фразеологічні одиниці “душа (груди) горять у вогні” асоціюються із заздрістю, а процес горіння наголошує на тому, що людина знаходить в загостреному емоційному стані. В українському менталітеті подібного асоціативного ряду не виявлено.

कलेजे पर साँप लोटना

Дослівний переклад: *по душі повзають змії.*

Літературний переклад: *жаба душить.*

Коментар: в індійському світосприйнятті ФО “*по душі повзають змії*” асоціюються із заздрісною людиною, В українському світосприйнятті подібного асоціативного ряду на жаль, не пощастило віднайти.

Серед проаналізованих фразеологічних одиниць на позначення емоції заздрощів 100% становлять дієслівні словосполучення.

2.1.8 Фразеологічні одиниці на позначення сорому в мові гінді.

Емоцію сорому має змогу активувати презирство, яке людина відчуває по відношенню до себе, або яке виникає зі сторони інших людей. Ще однією передумовою для виникнення сорому може бути відчуття, що людина або окремий її аспект неприпустимий або недоречний. Відчуваючи сором, людина згинає або відвертає голову, приховує погляд, ховає очі і наповнюється сором'язливим румянцем. Він, в свою чергу, дуже часто і загострює відчуття сорому, адже звертає увагу, як до обличчя самої людини, так і її навколишнього оточення. Результати випробовувань фізіологічних реакцій, що супроводжують переживання сорому, повідомляють про порушення симпатичної нервової системи. Переживання сорому супроводжується несподіваним і загостреним самоусвідомленням. Сила цього самоусвідомлення така, що забирає всі ресурси, позбавляє людину здатності до когнітивної діяльності, заважає осмисленню ситуації й підвищує ймовірність неадекватних реакцій на неї. Як правило, маніфестація сорому відбувається тоді, коли людина знаходиться в оточенні інших людей, причому присутність людей зазвичай і провокує переживання сорому, проте можливі ситуації, коли людина переживає сором в повній самоті. Сором змушує людину відчути себе нікчемним, безпорадним і неспроможним. Емоція сорому нерозривно пов'язана з іншими афектами із соціальною поведінкою. Сором беребезпосередню участь у розвитку соціальних здібностей. Сором володіє унікальними мотиваційними та емпіричними характеристиками, переживання сорому має виняткове значення як для індивіда, так і для суспільства в цілому.

На позначення емоції сорому методом суцільної вибірки нами було відібрано 4 фразеологічних одиниць, що становить 2.5% від загальної кількості

фразеологічних одиниць дібраних для дослідження. Проаналізуємо нижче обрані фразеологічні одиниці на позначення сорому в мові гінді:

पानी पानी होना

Дослівний переклад: *стекти водою*

Літературний переклад: *кров заливає обличчя.*

Коментар: в індійській традиції сильний сором асоціюється з водою, що стікає. В українській традиції такі асоціації відсутні. Для того, щоб показати, що людині за щось дуже соромно, говорять, що у неї обличчя кров заливає.

मूँछ नीची होना – लज्जित होना

Дослівний переклад: *опуститись вусам до землі.*

Літературний переклад: *ховати очі.*

Коментар: фразеологізм “опуститись вусам до землі” в індійському розуміння асоціюється із соромом. В українському розумінні такої асоціації не існує.

ज़मीन में समाजाना – बहुत लज्जित होना

Дослівний переклад: *бути поглинутим землею.*

Літературний переклад: *провалитись крізь землю.*

Коментар: в індійській культурі почуття сорому асоціюється з людиною, яку поглинула земля, яка немов потопає у ній від емоційного напруження. В українській культурі людина, яка відчуває провину за собою, якій дуже соромно, немов провалюється крізь землю, намагаючись уникнути почуття нікчемності, невпевненості.

दीदे का पानी छल जाना – निर्लज्ज होना

Дослівний переклад: *стікати воді з очей.*

Літературний переклад: *стидно й очі підвести.*

Коментар: в індійському розумінні сильний сором асоціюється з водою, що стікає з очей. В українській традиції такі асоціації відсутні, щоб показати, що людині за щось дуже соромно існує фразеологічна одиниця “стидно й очі підвести”.

Серед проаналізованих фразеологічних одиниць на позначення емоції сорому 99% становлять дієслівні словосполучення, 1% становлять іменникові словосполучення.

Висновки до Розділу 2

Для дослідження нами було дібрано 127 фразеологічних одиниць на позначення негативних емоцій. Оскільки негативні емоції були поділені на групи, то кожна група має свою кількість: фразеологічні одиниці на позначення емоції гніву складають – 31%, емоція страху – 28%, емоція горя – 20%, емоція розчарування – 5%, емоція гордині – 3%, емоція хвастливості – 3%, емоція заздрості – 3%, емоція сорому – 2,5%. У результаті дослідження фразеологізмів, ми виявили, що у мові гінді найбільше фразеологічних одиниць на позначення негативних емоцій гніву, страху та горя. З точки зору структури серед проаналізованих фразеологічних одиниць на позначення негативних емоцій 98% становлять дієслівні словосполучення, 1% становлять іменникові словосполучення та 1% прикметникові сполучення.

РОЗДІЛ III. ІДІОЕТНІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ НА ПОЗНАЧЕННЯ НЕГАТИВНИХ ЕМОЦІЙ В СУЧАСНІЙ МОВІ ГІНДІ

3.1 Джерела походження фразеологічних одиниць на позначення негативних емоцій в сучасній мові гінді

Мовна картина світу – це своєрідне сприйняття навколишнього життя тим чи тим народом, що утворилося в результаті історичних, культурних подій. Проблематику мовної картини світу досліджували вчені протягом багатьох років. У всіх лінгвістів з'явилася особиста думка щодо особливостей та значення цього поняття. В. фон Гумбольдт перший науковець, який розпочав вивчення поняття картини світу. Він та його послідовники вважали, що мова це “дух народу”, вона приховує особливий світогляд і специфічний спосіб мислення людей (Живіцька, 2010).

Поняття мовної картини світу також досліджували З. Д. Попова (2002), В. І. Постовалова (1988) тощо.

Г. С. Голева (2006) у своїй роботі також підкреслила наявність характерного світосприйняття у кожного народу. Вона запевняє, що мови різняться не лише специфікою лексики, граматики, фразеології, але й національною специфікою відображення світу. Кожна мова розглядає світ та дійсність з точки зору своїх національно-культурних особливостей (тобто, асоціативно-образний хід мислення, національний менталітет та характер). Кожна мовна картина світу особлива та національна (с. 14).

Завдяки лінгвістичному явищу фразеології людина може ознайомитись з менталітетом та народом певної країни. Менталітет – це сукупність психічних, інтелектуальних, ідеологічних, релігійних, естетичних та інших характеристик нації, соціальної групи чи особистості, які виявляються в культурі, мові та поведінці (Дубічинський, 2007). Менталітет дуже тісно пов'язаний із основним

засобом спілкування – мовою, адже саме вона є основним елементом відображення національної культури та історії народу (Назаренко, 2001).

Індійський менталітет має багато особливостей. На формування основних рис менталітету індійського народу впливали різні чинники: кліматичні умови, історичні події, побутове життя, дотримання різних звичаїв та традицій, а особливо різноманіття релігій. Основною національно-культурною рисою менталітету індійців вважається релігійність, до якої батьки, вчителі, мудреці привчали своїх дітей з самого дитинства. Тому проблеми, з якими стикалася країна, не в змозі були зламати силу духу Індії, та зруйнувати культурні звичаї та сприйняття світу, які формувалися впродовж багатьох століть.

Комунікативний етикет у вербальному та невербальному виконанні – поширене явище. Водночас йому завжди притаманні національні особливості та почуття національної самобутності. З одного боку, це пояснюється особливістю природних кліматичних умов, методами управління, спілкуванням з іншими народами, впливом релігії та рівнем культурного розвитку; з іншого боку, це “душа народу”, темперамент, менталітет та національний характер. Наприклад, словесному етикету індійців притаманні такі риси, як релігійність, повага до чоловіка та батьків, емоційність, особливе ставлення до землі та її дарів.

Національно-культурна специфіка, насправді, прозора у фразеологічних одиницях. Беручи до уваги працю О. П. Левченко (1998), національно-культурна специфіка фразеології в основному полягає у: 1) можливості вивчити світ; 2) можливості вербалізації; 3) використанні безеквівалентних слів.

У межах цього дослідження на основі ФО на позначення негативних емоцій в мові гінді ми розглянемо мовну картину світу індійців, розкриваючи ідіоетнічні особливості таких одиниць.

3.2 Ідіоетнічні особливості гіндімовних фразеологічних одиниць на позначення негативних емоцій

Емоція гніву в мові гінді репрезентована великою кількістю фразеологізмів. Ця емоція, згідно з нашими спостереженнями, має найбільше

фразеологічних одиниць серед усіх негативних емоцій в мові гінді. В мові гінді існують фразеологізми, що передають своє значення через порівняння з певною людиною, або сутністю, наприклад, гінді: **दुरवासा का रूप होना** (букв.: “надати собі вигляду гнівного мудреця Дурваса”) – *приходити у лют, виходити з себе, гніватися*; укр.: *розізлився, неначе за вола вхопили*. Ведійський мудрець-подвижник Дурваса є одним з найвідоміших і суперечливих персонажів індуїстської міфології. Дурваса був відомий своїм запальним характером і нестримною люттю. З належною повагою ставилися до нього люди і деви (боги), бо боялися гнівити мудреця. Будь-кого, хто сховався зі шляху дхарми, Дурваса карав прокляттям, зберігаючи і оберігаючи традиційні норми і цінності. Мудрець Дурваса був важливою фігурою, яка була каталізатором для багатьох значущих подій індійської міфології. Сюжети священних переказів наповнені дхармічними прокльонами Дурваса. Порушивши моральні підвалини, неможливо було уникнути люті мудреця. Дурваса був єдиним святим, чиї благі заслуги (пунья) зростали щоразу, коли він кого-небудь проклинав. Саме тому в індійській культурі гнів асоціюється з гнівним відлюдником Дурвасою. ФО **शैतान सवार होना/भूत सवार होना** (букв.: “напасти демоні”) – *він прийшов у гнів, лют*; укр.: *кипіти злобою; зло бере (розбирає); як чорт на нього сів, ніби біс вселився*. Демонів в Індії називають ракшаси. Ракшаси – в індійській міфології злі демони, що приймають різноманітні форми (собак, шулік, сов та інших птахів, брата, чоловіка і т.д.), щоб обдурити та заподіювати шкоду. Особливо їх треба остерігатися жінкам під час вагітності та пологів, щоб вони не заволоділи дитиною.

У Атхарва-веді (священний текст Індуїзму) ракшаси зображуються здебільшого в людському образі, а також іноді чудовиськами; колір їх шкіри переважно чорний, іноді синій, жовтий або зелений. Потрапивши в людське тіло, вони починають мучити її та викликають хвороби. Увечері ракшаси лякають людей, танцюють навколо їхніх помешкань, кричачи по-мавпячому, галасуючи та голосно сміючись, а вночі літають, прийнявши образ птахів. Вони переслідують людей і заважають жертвоприношенням; вони або самі мають страхітливий вигляд: одноокі, з декількома головами, або приймають обриси

зловісних звірів і птахів. Тому можна зрозуміти, чому в індійській фразеологічній картині світу людина, що гнівається приймає подобу демона.

У фразеології індійської мови натрапляємо на фразеологічні одиниці, що демонструють реакцію тіла на емоцію гніву, наприклад, гінді: **होंठ काटना** (букв.: “кусати губи”) – *бути не в собі від гніву*, **दाँत किर किराना** (букв.: “скреготати зубами”) – *скреготати зубами, не контролювати себе від гніву*, **दाँत किर किराना** (букв.: “стерти зуби в порошок”) – *бути дуже розлюченим*; укр.: *оддуб губи, як копиці, кричить, як ворона над курчам, гострити зуби*.

Зовнішність людини також може асоціюватися з емоцією гніву. В мові гінді розгнівану людину можна впізнати по очах, про що свідчать такі ФО: **आँखें टेढ़ी करना** (букв.: “щурити очі”) – *перебувати в стані сильного збудження*, **आँखों से अंगारे बरसना** (букв.: “сипати іскри з очей”) – *сердитись, гніватись*, **आँखों में खून उतरना** (букв.: “очі заповнилися кров’ю”) – *переживати сильне емоційне збудження*, **आँखों से आग बरसना** (букв.: “в очах вогонь палає”) – *дивитися суворо, гнівно на когось*; укр.: *за парюю й світа не бачить, кидатись блискавкою, очі налились кров’ю, світить очима від злості*.

Емоція гніву в індійському народі вербалізується за допомогою образів предметів високої температури. Ця ідея представлена у таких ФО мови гінді: **खून उबलना** (букв.: “закипіти крові”) – *прийти у дуже сильний гнів, збудження*, **गुस्सा भड़क उठना** (букв.: “спалахнути злості”) – *дуже сильно розгніватись*, **आग में घी डालना** (букв.: “влити масла у вогонь”) – *спалахнути, загорітись від гніву*, **जल कर राख होना** (букв.: “згоріти, перетворившись в попіл”) – *бути дуже розлюченим*, **पित्त उबलना** (букв.: “всередині все кипить”) – *він прийшов у дуже сильний гнів, збудження, лють*; укр.: *закипіти від злості, закипів, як рак в каструлі, підлити масла у вогонь; докинути хмизу у жар; підкидати дров у вогнище, аж вогню давати, в середині, немов все кипить*.

У фразеології мови гінді в основу фразеологічних одиниць досліджуючи емоцію страху лягли різні образи, пов’язані з фізичними відчуттями людини: озноб, наприклад, гінді: **रोम रोम कांपना** (букв.: “кожна клітинка тіла

затремтіла”) – *тремтіти, дрижати*, **हृदय कांपना (दिल कांपना)** (букв.: “серце затремтіло”) – *сильно боятися, хвилюватися*, **बैत की तरह कांपना** (букв.: “тремтіти, немов стебло очерету”) – *сильно дрижати*; укр.: *все тіло застило, аж жишки сіпає, дрижаки пробирають (беруть, хапають)*; холод, наприклад: **जी फूलना** (букв.: “душа роздулась”) – *від страху, відрази, холоду*; укр.: *похололо в животі, кров застигла в жилах, мороз поза (за) шиною (за плечима, поза шкірою) ходить (бігає)*; фізіологічна реакція організму, наприклад, гінді: **धोती ढीली हो जाना** (букв.: “дхоті розв’язалось”) – *дуже налякатися*; дхоті – традиційний вид чоловічого одягу, який поширений в Південній і Південно-Східної Азії, зокрема в Індії. Дхоті виглядає, як прямокутна смуга тканини довжиною 2-5 метри, вона обгортається навколо ніг і стегон з пропущенням одного кінця між ніг. Зазвичай використовується біла або однотонна тканина, іноді може бути прикрашена орнаментом по краю. В одягненому вигляді нагадує вузькі шорти або короткі шаровари. У південній Індії і в Пенджабі дхоті традиційно носили у вигляді спідниці-оранки. Довжина цього одягу могла служити ознакою кастової відмінності: у членів вищих каст, як правило, були довгі дхоті, у представників нижчих каст – коротші, краще пристосовані для роботи. В індійській культурі *дхоті* – це традиційний чоловічий одяг, який постає як ознака статусності чоловіка. На думку індійців від страху воно може розмотатися.; укр.: *аж сорочка пополотніла*; позою, наприклад, гінді: **दुमदबाकर भागना** (букв.: “бігти, підібравши хвіст”) – *боягузливо намагатися сховатися від небезпеки*; укр.: *підігнути хвіст*; завмиранням, наприклад, гінді: **जान सूखना** (букв.: “душа завмерла”) – *заціпеніти від страху*; укр.: *завмирати душею, серце завмерло*.

У мові гінді натрапляємо на значну кількість фразеологізмів, компонентом яких є *серце / душа*, наприклад, гінді: **प्राण सूखना** (букв.: “душа зсохла”) – *людина дуже злякалась*; **कलेजा मुँह तक आना** (букв.: “душа ось-ось вистрибне”) – *відчувати сильний страх*, **हृदय हिलना (दिल हिलना)** (букв.: “серце

здрігнулось”) – *дуже злякатись; укр.: без душі став, серце ледве не вискочило, серце мов обірвалося.*

Місцем локалізації емоції горя у фразеологізмах мови гінді звичайно стає серце (душа), наприклад, гінді: **हृदय को छेदना** (букв.: “зрешетити серце”) – *бути у пригніченому настрої, दिल टुकड़े टुकड़े होना* (букв.: “розриватись серцю на частини”) – *серце сумує за ким-небудь, або чим-небудь, छाती पत्थर की करना* (букв.: “зачерствіти душею”) – *стати байдужим до усього, що оточує навколо, कलेजा पत्थर की करना* (букв.: “скам’яніти душею”) – *бути у стані сильного розпачу, छाती सुलगना* (букв.: “тліти серцю”) – *повільно згасати від важкого емоційного стану; укр.: серце надривається, серце обросло мохом, скам’яніти серцю, серцем тліти.*

Емоція горя у індійській фразеологічній картині світу може асоціюватися з кров’ю, наприклад, гінді: **नयनों से रक्त की धार बहना** (букв.: “текти з очей потоку крові”) – *проливати гіркі сльози, रक्त के आँसू बहाना (रोना)* (букв.: “проливати сльози крові”) – *плакати горючими, кривавими слізьми; укр.: облити / обливати (своє) серце кров’ю, политий кров’ю.*

Індійський народ у відображенні емоції горя надає вагомого значення сльозам, їх характерною особливістю є те, що вони використовуються із числівниками, наприклад, гінді: **चार आँसू रोना** (букв.: “плакати чотирма сльозами”) – *лити, проливати сльози, आठ आठ आँसू रोना* (букв.: “пролити вісім сліз”) – *плакати, ревіти, вищати; укр.: пролити всі сльози, за сльозами й світу білого не бачити.*

В індійській культурі ми виявили фразеологічні одиниці, що асоціюються з поганими днями, наприклад, гінді: **दिन पत ले होना** (букв.: “настати бідним дням”) – *переживати складні часи, दिन बिगड़ना* (букв.: “зіпсуватись дням”) – *сумні, печальні, скорботні, пригнічені часи; укр.: як одна біда йде то й другу за собою веде, камінь давить душу.*

Цікавим з погляду ідіотетичної специфіки видаються такі фразеологізми мови гінді: **सितारा गर्दिश में होना** (букв.: “заходити зіркам за туман”) –

приховувати стан емоційного збудження; **तिल तिल कर मरना** (букв.: “страждати з кожним кунжутним зернятком”) – відчувати важкий душевний біль. У таких фразеологічних одиницях гнів асоціюється із зірками та кунжутним зернятком. Фразеологізмів з такою образною семантикою нами не було зафіксовано в українській мові.

Індійський народ асоціює емоцію розчарування з серцем / душею людини, наприклад, гінді: **जी टूटना** (букв.: “душа надривається”) – він (вона) переживає сильне розчарування, смуток, **मन टूटना (दिल टूटना)** (букв.: “надломитись душі (серцю)”) – бути розчарованим кимсь або чимсь; укр.: *серце мліє, серце (душа) надривається.*

Розчарування, що виникає через певну людину або предмет, у фразеології мови гінді порівнюється із темрявою, наприклад, **आँखों के आगे अंधेरा छाना** (букв.: “розстелитися темряві перед очима”) – людина перебуває в стані сильного розчарування її надії, сподівання не здійснились; в українській мові – із серцем, наприклад, *гірко на серці.*

У фразеології мови гінді емоція гордині асоціюється з небом, наприклад, **मिज़ाज आस मान पर होना** (букв.: “бути настроєм на небі”) – відчувати гординю, почуття вищості над іншими, **दिमाग आस मान पर होना (चढ़ना)** (букв.: “підняти голову до неба”) – бути дуже гордим, пихатим, **आस मान पर चढ़ना** (букв.: “піднести себе на небо”) – демонструвати свою самозакоханість, величність; укр.: *задерти голову, підносити до небес.*

Характерною фразеологічною одиницею на позначення хвастливості в мові гінді є: **ज़बान का शेर होना** (букв.: “бути тигром на словах”) – демонструвати свою унікальність, свою могутність лише на словах. Національною твариною Індії вважається могутній тигр. У нього густа руда шерсть з темними смугами. Поєднання грації, спритності і величезної потужності зробили тигра національною гордістю Індії. Під національною твариною в Індії мається на увазі вид тигра, відомий як бенгальський, або королівський бенгальський тигр, якого в Індії часто називають просто

індійський тигр. Саме тому в індійській культурі хвалькувата людина асоціюється з тигром.

У фразеології мови гінді заздрість асоціюється із вогнем, що притаївся на душі, або від якого страждають, наприклад, **आग पर लोटना** (букв.:“страждати на вогні”) – *заздрити від чогось або комусь*, **कलेजे में आग लगना (छाती जलना)** (букв.:“душа (груди) горять у вогні”) – *корчитися від заздрощів*; укр.:*брати за живіт, завидки беруть*.

У фразеології мови гінді емоція сорому асоціюється із землею. Той, хто відчуває сором поглинутий нею, або опускається до неї тілом і душею, наприклад, гінді: **मूँछ नीची होना** (букв.:“опуститись вусам до землі”) – *відчувати сором за той чи інший вчинок, випадок*, **ज़मीन में समाजाना** (букв.:“бути поглинутим землею”) – *потопати в землі від емоційного напруження, сорому*; укр.: *провалитись крізь землю,ховати очі*.

Дослідження фразеологічних одиниць на позначення негативних емоцій у мові гінді, демонструє залежність ідіотетичних особливостей вираження негативних емоцій насамперед від менталітету певного народу. Національно-культурні особливості досліджуваних фразеологізмів зумовлюється їхнім самобутнім статусом, оскільки сприйняття однакових фрагментів навколишньої дійсності у носіїв мови гінді не завжди збігаються з уявленнями носіїв української мови.

Висновки до Розділу 3

Найбільш істотною особливістю будь-якої фразеології є її національна приналежність. Доказом першорядної важливості саме цього аспекту можна назвати те, що різні народи можуть давати фразеології свої власні лексичні, стилістичні, граматичні, експресивно-емоційні та інші характеристики. Навіть стилістично нейтральні фразеологізми відрізняються національною своєрідністю і можуть набувати експресивного значення в контексті самого

тексту і національних реалій в цілому. З усіх дібраних нами ФО 35 мають у своєму складі компоненти серце та душа.

Мовна картина світу полягає в процесі вивчення людиною того, що її оточує. Це сукупність уявлень про світ, що утворились у свідомості людини або цілого народу. Фразеологізми саме ті мовні вислови, які включають в себе культуру цілої нації.

Індійський менталітет яскраво представлений у фразеології сучасної мови гінді. Група фразеологічних одиниць на позначення негативних емоцій надає багато інформації про індійців, як про націю із своїми традиціями та віруваннями. Під час дослідження було розглянуто фразеологізми, які описують індійський менталітет. Зокрема це фразеологізми на позначення індійських вірувань та стану душі. Індійці – дуже емоційний народ, і ці емоції зображуються навіть у повсякденному мовленні. Буквальний переклад компонентного складу ФО не може вважатися еквівалентом. Щоб точно передати фразеологізм мови гінді українською мовою, не достатньо просто володіти обома мовами, варто бути ознайомленим з додатковою інформацією про культурно-історичні аспекти кожної мови, що допоможе передати не лише компонентний склад фразеологічної одиниці, але й зміст висловлювання.

ВИСНОВКИ

У теоретичній частині кваліфікаційної роботи магістра ми розглянули психологічний аспект дослідження емоцій, з'ясували поняття емоції, яка була розглянута багатьма вченими, а саме: Симоновим П.В., Анохіним П.К. та О. М. Леонтьєвим; розглянули поняття емотіології її зв'язок з психологією, зрозуміли, що зв'язок емотіології та психології надзвичайно зрозумілий та простий, адже це дві науки, що вивчають особливості вираження, прояву, тлумачення емоцій; розглянули фразеологію, як лінгвістичну дисципліну: з'ясували поняття фразеологічної одиниці, розглянули шляхи дослідження семантизації фразеологічних одиниць, різноманітні ознаки ФО, які були запропоновані різними вченими. Більшість праць з фразеології будується на поглядах В. В. Виноградова. Його класифікація фразеологічних одиниць набула найбільшого поширення. Окрім вищезазначеного лінгвіста значний внесок у розвиток фразеології здійснили Ш. Баллі, М. М. Шанський, Л. Г. Скрипник, М. Ф. Алефіренко та багато інших.

Фразеологічна одиниця посідає визначене місце у структурно-семантичній системі мови гінді. Найбільш відома праця, присвячені аналізу фразеологічних одиниць мови гінді, належать Ульциферову О.Г.

У практичній частині ми дослідили, проаналізували та розглянули структурно-семантичні та ідіоетнічні особливості фразеологічних одиниць на позначення негативних емоцій в мові гінді. Загальна кількість фразеологічних одиниць на позначення негативних емоцій в мові гінді складає 127 виразів.

Фразеологія є однією з найважчих складових мови. Для її розуміння необхідно бути добре знайомим з усім комплексом реалій в житті конкретного етносу. Необхідно також мати глибокі пізнання в лексиці мови, причому не тільки іноземної, але й рідної. Справа в тому, що іноді і в рідній мові розуміння деяких фразеологізмів може бути складним. Тому для перекладача важливо не тільки правильно зрозуміти той чи той фразеологізм, а й правильно передати його рідною мовою – тобто або дібрати відповідний еквівалент, або перекласти його так, щоб він був зрозумілий кожному слухачеві або читачеві,

використовуючи при цьому різні способи та прийоми перекладу. У межах дослідження, аналізуючи дібрані фразеологізми ми поділили їх на 8 груп відповідно до кожної негативної емоції.

Перша група – це емоція гніву/злості, вона складається з 41 фразеологічної одиниці, що складає 31% від усіх дібраних фразеологізмів. Серед проаналізованих фразеологічних одиниць на позначення емоції гніву/злості 98% становлять дієслівні словосполучення, 2% становлять іменникові словосполучення.

Друга група – емоція страху налічує 36 фразеологічних одиниць, що складає 28% від усієї кількості ФО. Проаналізувавши фразеологічні одиниці на позначення страху в мовігінді, можемо констатувати, що переважна більшість (85 %) пов'язані із фізіологічними змінами, які відбуваються в організмі людини. З точки зору структури серед проаналізованих фразеологічних одиниць на позначення емоції страху 100% становлять дієслівні словосполучення.

Третя група – емоція горя складається з 26 фразеологізмів, що складає 20% від усіх ФО. Серед проаналізованих фразеологічних одиниць на позначення емоції горя 98% становлять дієслівні словосполучення, 2% становлять іменникові словосполучення.

Четверта група – емоція розчарування налічує 7 виразів, що складає 5% від усієї суми дібраних фразеологізмів. Серед проаналізованих фразеологічних одиниць на позначення емоції розчарування 99% становлять дієслівні словосполучення, 1% становлять прикметникові словосполучення.

П'ята група – емоція гордині, 5 фразеологічних одиниць, що у відсотках складає 3%. Серед дібраних фразеологічних одиниць на позначення емоції гордині 100% становлять дієслівні словосполучення.

Шоста група – емоція хвастливості складається з 5 фразеологізмів, що становить 3% від загальної кількості фразеологічних одиниць дібраних для дослідження. Серед проаналізованих фразеологічних одиниць на позначення емоції хвастливості 98% становлять дієслівні словосполучення, 2% становлять іменникові словосполучення.

Сьома група – емоція заздрості складається з 5 фразеологічних одиниць, що становить 3 % від загальної кількості фразеологічних одиниць дібраних для дослідження. На позначення емоції заздрощів 100% фразеологічних одиниць становлять дієслівні словосполучення.

Восьма група – емоція сорому налічує 4 фразеологічних одиниць, що становить 2.5% від загальної кількості фразеологічних одиниць. Серед проаналізованих фразеологічних одиниць на позначення емоції сорому 99% становлять дієслівні словосполучення, 1% становлять іменникові словосполучення.

Завдяки лінгвістичному явищу фразеології людина може ознайомитись з менталітетом та народом певної країни. Тому також в роботі були досліджені особливості індійського менталітету. Основною національно-культурною рисою менталітету індійського народу вважається релігійність, до якої батьки, вчителі, мудреці привчали своїх дітей з самого дитинства. Зарезультатами аналізу ФО було визначено, що індійці є глибоко віруючим народом. Підтвердженням цього є приклади, які відображають віру у демонів, силу неба, землі та прирівняння до мудреців.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у створенні повної класифікації ФО на позначення усіх видів емоцій, розширюючи отримані результати новими матеріалами та визначенням їх ідіоетнічних особливостей.

PE3IOME

इस कार्य का उद्देश्य हिंदी में नकारात्मक भावनाओं को निरूपित करने के लिए वाक्यांशवैज्ञानिक इकाइयों की शब्दार्थ विशेषताओं को निर्धारित करना था। एक वाक्यांशवैज्ञानिक इकाई दो या दो से अधिक अलग-अलग डिज़ाइन किए गए घटकों की एक शाब्दिक-व्याकरणिक एकता है, जो एक वाक्यांश या वाक्य के मॉडल के अनुसार व्याकरणिक रूप से व्यवस्थित होती है, लेकिन इसकी संरचना में स्थिर रूप से अविभाज्य, स्थिर होती है। कुल मिलाकर, हमने नकारात्मक भावनाओं को दर्शाने के लिए 127 वाक्यांशवैज्ञानिक इकाइयों का चयन किया। बाद में पेपर में हम नकारात्मक भावनाओं के एक विशिष्ट समूह में प्रत्येक वाक्यांशवैज्ञानिक इकाई की संरचना और शब्दार्थ पर विचार करेंगे। क्रोध के शब्दार्थ घटक के साथ हिंदी में बड़ी संख्या में वाक्यांशवैज्ञानिक इकाइयाँ हैं। उपलब्ध उदाहरणों से हम समझ सकते हैं कि "क्रोध" घटक के साथ वाक्यांशवैज्ञानिक इकाइयों में संज्ञा आग के समानार्थी अभिव्यक्तियों की एक निश्चित संख्या है। हिंदी में भय के शब्दार्थ घटक के साथ बड़ी संख्या में वाक्यांशवैज्ञानिक इकाइयाँ हैं। उपलब्ध उदाहरणों से यह समझा जा सकता है कि डर के एक घटक के साथ वाक्यांशवैज्ञानिक इकाइयों में बड़ी संख्या में पर्यायवाची शब्द हैं क्रिया के साथ पर्यायवाची भाव कांपते हैं। वाक्यांशवैज्ञानिक इकाइयों के बीच हिंदी भाषा में परिवर्तनशीलता देखी जा सकती है। मुहावरा मूलतः अरबी भाषा का शब्द है जिसका अर्थ है बातचीत करना या उत्तर देना। वी०एस० आष्टे ने अपने 'इंगलिश-संस्कृत कोश' में मुहावरे के पर्यायवाची शब्दों में 'वाक्-पद्धति', 'वाक् रीति', 'वाक्-व्यवहार' और 'विशिष्ट स्वरूप' को लिखा है। पराङ्कर जी ने 'वाक्-सम्प्रदाय' को मुहावरे का पर्यायवाची माना है। काका कालेलकर ने 'वाक्-प्रचार' को 'मुहावरे' के लिए 'रूढ़ि' शब्द का सुझाव दिया है। यूनानी भाषा में 'मुहावरे' को 'ईडियोमा', फ्रेंच में 'इंडियाटिस्मी' और अंग्रेजी में 'ईडिअम' कहते हैं। मोटे तौर पर जिस सुगठित शब्द-समूह से लक्षणाजन्य और कभी-कभी व्यंजनाजन्य कुछ विशिष्ट अर्थ निकलता है उसे मुहावरा कहते हैं। कई बार यह व्यंग्यात्मक भी होते हैं। मुहावरे भाषा को सुदृढ़, गतिशील और रुचिकर

बनाते हैं। मुहावरों के प्रयोग से भाषा में अद्भुत चित्रमयता आती है। मुहावरों के बिना भाषा निस्तेज, नीरस और निष्प्राण हो जाती है। मुहावरे रोजमर्रा के काम के हैं। हिन्दी भाषा में बहुत अधिक प्रचलित और लोगों के मुँहचढ़े वाक्य लोकोक्ति के तौर पर जाने जाते हैं। इन वाक्यों में जनता के अनुभव का निचोड़ या सार होता है। जब किसी शब्द या शब्द-समूह का सामान्य अर्थ में प्रयोग होता है, तब वहाँ उसकी अभिधा शक्ति होती है। मोटे तौर पर हम कह सकते हैं कि जिस सुगठित शब्द-समूह से लक्षणाजन्य और कभी-कभी व्यंजनाजन्य कुछ विशिष्ट अर्थ निकलता है उसे 'मुहावरा' कहते हैं। कई बार यह व्यंग्यात्मक भी होते हैं। शब्दों की तीन शक्तियाँ होती हैं : अभिधा, लक्षणा, व्यंजना, अभिधा : जब किसी शब्द का सामान्य अर्थ में प्रयोग होता है तब वहाँ उसकी अभिधा शक्ति होती है, जैसे 'सिर पर चढ़ाना' का अर्थ किसी चीज को किसी स्थान से उठाकर सिर पर रखना होगा। लक्षणा : जब शब्द का सामान्य अर्थ में प्रयोग न करते हुए किसी विशेष प्रयोजन के लिए इस्तेमाल किया जाता है, यह जिस शक्ति के द्वारा होता है उसे लक्षणा कहते हैं। लक्षणा से 'सिर पर चढ़ाने' का अर्थ आदर देना होगा। उदाहरण के लिए 'अँगारों पर लोटना', 'आँख मारना', 'आँखों में रात काटना', 'आग से खेलना', 'खून चूसना', 'ठहाका लगाना', 'शेर बनना' आदि में लक्षणा शक्ति का प्रयोग हुआ है, इसीलिए वे मुहावरे हैं। व्यंजना : जब अभिधा और लक्षणा अपना काम खत्मकर लेती हैं, तब जिस शक्ति से शब्द-समूहों या वाक्यों के किसी अर्थ की सूचना मिलती है उसे 'व्यंजना' कहते हैं। व्यंजना से निकले अधिकांश अर्थों को व्यंग्यार्थ कहते हैं। 'सिर पर चढ़ाना' मुहावरे का व्यंग्यार्थ न तो 'सिर' पर निर्भर करता है न 'चढ़ाने' पर वरन् पूरे मुहावरे का अर्थ होता है उच्छृंखल, अनुशासनहीन अथवा ढीठ बनाना। मुहावरे के शब्द : मुहावरे किसी न किसी व्यक्ति के अनुभव पर आधारित होते हैं, उनमें इस्तेमाल शब्दों की जगह दूसरे शब्दों का प्रयोग किया जाए तो उनका अर्थ ही बदल जाता है जैसे- 'पानी-पानी होना' की जगह 'जल-जल होना' नहीं कहा जा सकता। ऐसे ही 'गधे को बाप बनाना' की जगह पर 'बैल को बाप बनाना' और 'मटरगश्ती करना' की जगह पर 'गेहूँगश्ती' या 'चनागश्ती' नहीं कहा जा

सकता है। वाक्यांशविज्ञान का अभिव्यंजक-भावनात्मक पहलू उनकी आलंकारिक सामग्री के कारण है, व्युत्पत्ति संबंधी संघ, जो कल्पना की सक्रिय गतिविधि को जागृत करता है, सोच को प्रोत्साहित करता है। किसी व्यक्ति के आसपास की दुनिया को समझना भावनाओं के बिना नहीं हो सकता, क्योंकि भावनाएं हमेशा मानवीय गतिविधियों के साथ होती हैं, जिसमें अनुभूति की प्रक्रियाएं भी शामिल हैं। सभी मानवीय क्रियाएं स्वयं की भावना और आसपास की दुनिया के प्रति व्यक्ति के दृष्टिकोण से संबंधित हैं। मनुष्य अपनी गतिविधि के दौरान न केवल प्रकृति, भौतिक संसार में कुछ परिवर्तन करता है, बल्कि अन्य लोगों को भी प्रभावित करता है।

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авксентьев, Л. Г. (1988). *Сучасна українська мова. Фразеологія*. Київ: Вища школа.
2. Адамчук, Т. В. (1996). *Тематизация эмоций в тексте (на материале современного английского языка)* [Автореф. дис. канд. филол. наук, Мордовский державний педагогічний університет]. Саранськ.
3. Алефіренко, М. Ф. (1983). *Теоретичні питання фразеології*. Київ: Вища школа.
4. Архангельский, В. Л. (1964). *Устойчивые фразы в современном русском языке. Основы теории устойчивых фраз и проблемы общей фразеологии*. Ростов: Ростовський університет.
5. Бабенко, Л. Г. (1989). *Лексические средства обозначения эмоции в русском языке*. Урал: Уральський університет.
6. Бабич, Н. Д. (1972). *Співвідношення діалектного та загальнонародного в українській фразеології (до питання про фразеологічну синоніміку та варіантність)*. Наукова думка.
7. Бабкин, А. М. (1970). *Русская фразеология, ее развитие и источники*. Москва: Наука.
8. Баранник, Д. Х. (1968). *Фразеологія в усному монологічному мовленні*. Київ: Наукова думка.
9. Белодед, И. К. (1962). *Русский язык - язык межнационального общения народов СССР*. Київ.
10. Булаховський, Л. А. (1959). *Нариси з загального мовознавства*. Київ: Радянська школа.
11. Булаховський, Л. А. (1951). *Курс сучасної української літературної мови*. [Т. 1]. Київ: Радянська школа.
12. Вилюнас, В. К. (1984). *Психология эмоций*. Москва: Из-во МГУ.
13. Виноградов, В. В. (1967). *Проблемы литературных языков и закономерностей их образования и развития*. Москва: Наука.
14. Виноградов, В. В. (1972). *Русский язык. Грамматическое учение о слове*. Київ: Вища школа.

- 15.Виноградов, В. В. (1977). *Об основных типах фразеологических единиц в русском языке*. Москва: Наука.
- 16.Воркачев, С. Г. (1995). *Семантизация концепта любви в русской и испанской лексикографии (сопоставительный анализ)*. Волгоград: Перемена.
- 17.Гаврин, С. Г. (1974). *Фразеология современного русского языка*. Перм: Пермський державний університет.
- 18.Голева, Г. С. (2006) *Фразеология современного персидского языка*. Москва: Муравей.
- 19.Горецький, П. Й.(1963) *Історія української лексикографії*. Київ: АНУРСР.
- 20.Демський, М. Т. (1994). *Українські фраземи й особливості їх творення*. Львів: Просвіта.
- 21.Додонов, Б. И. (1978). *Эмоция как ценность*. Москва : Политиздат.
- 22.Дубічинський, В. В. (2007) *Сучасний тлумачний словник української мови: 60 000 слів*. Харків: ВД “ШКОЛА”.
- 23.Жане, П. (2009). *Психический автоматизм. Экспериментальное исследование низших форм психической деятельности человека*. Москва: Начало.
- 24.Живіцька, І. А. (2010) *Мовна картина світу як відображення реальності*. Науковий вісник КДПУ: зб. наук. праць. Кривий Ріг.
- 25.Жуков, В. П. (1978). *Семантика фразеологических оборотов*. Київ: Вища школа.
- 26.Изард, К. Э. (1999). *Психология эмоций*. Росія: Питер.
- 27.Коломієць, М. П. (1989). *Фразеологічні синоніми*. Дніпропетровськ: Дніпро.
- 28.Красавский, Н.А. (2001). *Динамика эмоциональных концептов в немецкой и русской лингвокультурах* [Автореф. дис. канд. філол. наук, Волгоградський державний педагогічний університет]. Волгоград.

29. Кунин, А. В. (1972). *Фразеология современного английского языка*. Москва: Міжнародні Відносини.
30. Ларін, Б. О. (1948). *Перевод, исследование и комментарии*. Рига: ЛатГУ.
31. Левченко, О. П. (1998) *Концептуальний аналіз фразеологічної символіки*. Львів: Літопис.
32. Леонтьев, А.Н. (1984). *Психология эмоций*. Москва: Московський університет.
33. Линдеманн, Е. (1984). *Клиника острого горя. Психология эмоций*. Москва: Московський університет.
34. Лук, О. Н. (1982). *Эмоции и личность*. Москва: Знание.
35. Медведєв, Ф. П. (1982). *Українська фразеологія*. Харків: Вища школа.
36. Молотков, А. И. (1967). *Фразеологизмы русского языка и принципы их лексикографического описания*. Москва: Радянська енциклопедія.
37. Москаленко, Н. А., Олійник, І. С., Сидоренко, М. М., (1971). *Українсько-російський і російсько-український фразеологічний словник*. Київ: Наука.
38. Назаренко, О. В. (2001). *Українська фразеологія як вираження національного менталітету*. [Автореф. дис. канд. філол. наук, Дніпропетровський національний університет]. Дніпропетровськ.
39. Нещерет, Є.І. (2008). *Психология невербальной речи как средства интерпретации художественного образа в литературном произведении (на примере повестей Н. В. Гоголя)*. Житомир: Полісся.
40. Павлов, И. П. (1952). *Лекции о работе больших полушарий головного мозга*. Москва: Академія медичних наук ССРСР .
41. Павлов, И. П. (1952). *Полное собрание сочинений в 6 томах*. Москва: Академія наук ССРСР.
42. Попова, З. Д. (2002). *Язык и национальная картина мира*. Воронеж: Истоки.
43. Постовалова, В. И. (1988). *Картина мира в жизнедеятельности человека*. Москва: Наука.
44. Сартр, Ж.П. (2009). *Бытие и Ничто*. Москва: АСТ Москва.
45. Симонов, П. В. (1966). *Что такое эмоция?*. Київ: Наука.

- 46.Скрипник, Л. Г. (1969). *Видозміни форми фразеологічних одиниць*. Київ: Наукова думка.
- 47.Скрипник, Л. Г. (1973). *Фразеологія української мови*. Київ: Наукова думка.
- 48.Слободчиков В.И., Исаев Е.И. (2000). *Психология развития человека*. Москва: Школьная пресса.
- 49.Смерчко, А. А. (1997). *Фразеологічні інновації як відображення сприйняття світу* [Автореф. дис. канд. філол. наук, Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука]. Київ.
- 50.Томашева, И. В. (1995). *Понятие “лакуна” в современной лингвистике*. Волгоград: Перемена.
- 51.Троилина, И. А. (1995). *Функционально-семантический подход в изучении проблемы языковой эмотивности*. Волгоград: Перемена.
- 52.Удовиченко, Г. М. (1984). Прогресивна і регресивна деривація в системі фразеологізмів. *Мовознавство*, 12, 21-23.
- 53.Ужченко, В. Д. (2003). *Східноукраїнська фразеологія*. Луганськ: Альма-матер.
- 54.Ульциферов, О.Г. (2005) *Практическая грамматика современного литературного языка хинди*. Москва: АСТ: Восток-Запад.
- 55.Фрейд З. (1998). *Основные принципы психоанализа*. Київ: Ваклер.
- 56.Шанский, Н. М. (1968). *О фразеологизме как языковой единице и предмете фразеологии*. Тула: Коммунар.
- 57.Шаховский В. И. (1983). *Эмотивный компонент значения и методы его описания*. Волгоград: ВГПИ им. А. С. Серафимовича.
- 58.Шаховский, В. И. (1983). *Эмотивный компонент значения и методы его описания*.
- 59.Шингаров, Г. Х. (1971). *Эмоции и чувства как формы отражения действительности*. Москва: Книжный дом “ЛИБРОКОМ”.
- 60.Экман, П. (2011). *Психология эмоций*. Росія: Питер.

- 61.Юрчук, Л. А. (1969). *Ілюстративний матеріал як засіб семантичної характеристики слова в тлумачному словник*. Київ: Наукова думка.
- 62.Юрчук, Л. А. (1983). Теоретичні засади реєстру фразеологічного словника української мови. *Мовознавство*, 5, 23-32.

ДОДАТОК А

**ГІНДІ-УКРАЇНСЬКИЙ
СЛОВНИК ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ
НА ПОЗНАЧЕННЯ НЕГАТИВНИХ ЕМОЦІЙ**

№	ФО мовою гінді	Дослівний переклад	Український еквівалент
ГНІВ/ЗЛІСТЬ			
1.	आपे में न रहना	<i>бути не в собі від злості</i>	<i>кипіти злобою; злості повні кості; не клади в рот руки без рукавиці, бо відкусить</i>
2.	आपे से बाहर होना	<i>вийти з себе</i>	<i>рвати й метати; жалить, як кропива; колеться, як їжак</i>
3.	होंठ काटना	<i>кусати губи</i>	<i>оддув губи, як копиці; сидить наче, як туман</i>
4.	शैतान सवार होना/भूत सवार होना	<i>напасти демону</i>	<i>кипіти злобою; зло бере (розбирає); як чорт на нього сів, ніби біс вселився</i>
5.	म्यान से बाहर हो जाना	<i>залишити піхви оголеному мечу.</i>	<i>рвати і метати</i>
6.	कमान चढ़ाना	<i>націлити лук</i>	<i>держати камінь за пазухою; гострити ніж</i>
7.	किसी पर बरस पड़ना	<i>пролитися грозою</i>	<i>як з грому напав; розходився, як квочка перед бурею; напав, як сніг на голову</i>
8.	बदन में आग लग जाना	<i>розгорітись вогню в тілі</i>	<i>кипить душа; скипіло серце</i>
9.	चेहरा तमतमाना	<i>палати обличчю</i>	<i>кипіти злобою</i>
10.	आग उगलना	<i>метати вогонь</i>	<i>кидатись вогнем, блискавкою</i>
11.	आग बबूला होना	<i>дихати вогнем</i>	<i>важким духом дихати; пеклом, вогнем дихати</i>
12.	पारा चढ़ना	<i>піднятись температури</i>	<i>закипіли мізки; серце закипає кров'ю</i>
13.	दिमाग गर्म होना	<i>закипіти мізкам</i>	<i>скипіло серце</i>
14.	लाल पीला हो जाना	<i>почервоніти і пожовтіти від злості</i>	<i>розчервонівся, як рак; роздувся, як ковальський міх</i>

15.	आँखें लाल पीली करना	робити очі червоними, жовтими	очі налилися кров'ю
16.	नीला पीला हो जाना	посиніти та пожовтіти від злості	показати / показувати свої зуби (роги, пазурі)
17.	दाँत पीसना	скреготіти зубами	мов та скаженюка; кричить, як ворона над курчам
18.	गुस्सा नाक पर रहना-हर समय क्रोधित होना	злість перебуває на носі	не з доброї муки зліплений
19.	गुस्सा भड़क उठना-गरम हो जाना	спалахнути злості	закипіти від злості; закипів, як рак в каструлі
20.	खून उबलना	закипіти крові	кров закипіла в жилах
21.	आँखें टेढ़ी करना	щурити очі при гніві	за парюю й світа не бачить
22.	आँखों से अंगारे बरसना	сипати іскри з очей	кидатись блискавкою
23.	दुरवासा का रूप होना-बहुत क्रोधित होना	надати собі вигляду гнівного мудреця Дурваси	розізлився, неначе за вола вхопили
24.	आग में घी डालना	влити масла у вогонь	підлити масла у вогонь; докинути хмизу у жар; підкидати дров у вогнище
25.	जलकर राख होना	згоріти, перетворившись в попіл	аж вогню давати
26.	मन जल उठना	душа запалала	душа палає
27.	पजामे से बाहर होना	вискочити зі штанів	вийти з себе
28.	पित्त उबलना	всередині все кипить	в середині, немов все кипить
29.	रक्त उबलना	кров закипає	кров кипить
30.	खून खौलना	кров вирує	кров грає
31.	लहू खौलना	кров закипіла	налитися кров'ю
32.	आँखों में खून उतरना	очі заповнилися кров'ю	очі налилися кров'ю
33.	आँखों से आग बरसना	в очах вогонь палає	світить очима від злості
34.	किसी पर बरस पड़ना	лити дощем на когось	зганяти злість на комусь; сердитися, ніби пес ковбасу з'їв
35.	लाल लाल आँखें दिखाना	витріщити налити кров'ю очі	витріщився, як дідько
36.	सिर से पैर तक आग	бути охопленим вогнем з ніг до голови	мов його окропом облив; мов варом

	लगना		обдало
37.	रिस चढ़ना	все більше наповнюватися гнівом	шалена муха кусає за вухо
38.	दूध का सा उबल आना	скипіти, як молоко	спарився, як на окропі
39.	दाँत किर किराना	скреготати зубами	кричить, як ворона над курчам
40.	दाँत किर किराना	стерти зуби в порошок	гострити зуби
41.	तैश में आना	війти в стан афекту	задати перцю з маком
СТРАХ			
1.	डर से होश उड़ना	відлітати, вилітати з тіла свідомості	душа в п'ятки сховалась; злякався – аж у п'яти закололо; душа впала в п'ятки
2.	प्राण उड़ जाना	життєві сили залишили тіло	душа замерла
3.	जी उड़ जाना	душа вилетіла	в середині щось обірвалось
4.	जी हवा होना	душа стала повітрям, зникла	серце вилетіло з грудей
5.	कलेजा मुँह को आना	душа підступила до горла	так злякався, що дихати не дало
6.	जी दहलना	душа окам'яніла	душа замерла; кров застигла в жилах
7.	जी फूलना	душа роздулась	похолело в животі
8.	जान सूख जाना	душа висохла	серце зупинилось
9.	जी कांपना	душа трясеться	тремтіти, як осика
10.	कलेजा कांपना	душа тремтить	тремтіти, як у лихоманці
11.	हृदय कांपना(दिल कांपना)	серце затремтіло	серце не на місці
12.	हड्डी कांपना	кістки тремтять	тремтіти за власну шкуру (душу)
13.	रोम रोम कांपना	кожна клітинка тіла затремтіла	все тіло застило
14.	कलेजा थर थर कांपना	душа колотиться	серце вискакує з грудей
15.	रूह कांपना	душа тремтить	йому аж в п'ятах застило
16.	दिल पकड़कर बैठ जाना	сісти, схопившись за серце	аж подерев'яніти; ні живий, ні мертвий
17.	हृदय हिलना(दिल हिलना)	серце здригнулось	серце мов обірвалося; аж у

			<i>животі похолонуло</i>
18.	अपनी पर छाई से डरना	<i>боятися власної тіні</i>	<i>боятися власної тіні</i>
19.	धोती ढीली हो जाना	<i>дохоті розв'язалось</i>	<i>аж сорочка пополотніла</i>
20.	चेहरा पीला पड़ना	<i>лице пожовтіло</i>	<i>побіліла, як хустина; побілів, як смерть</i>
21.	हिम्मत खुलना	<i>відкритись сміливості</i>	<i>у страху, лиш великі очі; таки є той біс, що й мене боїться</i>
22.	किसी का मुँह उड़ जाना	<i>змінитися в обличчі</i>	<i>з переляку став такий, як крейда</i>
23.	दुम दबाकर भागना	<i>бігти, підібравши хвіст</i>	<i>підігнути хвіст</i>
24.	चेहरे का रंग उड़ना (उतरना)	<i>зійти кольору з обличчя</i>	<i>побіліти, як полотно</i>
25.	लांग खुलना	<i>тремтіти</i>	<i>аж жижки сіпає</i>
26.	बैत की तरह काँपना	<i>тремтіти, немов стебло очерету</i>	<i>дрижаки пробирають (беруть, хапають).</i>
27.	हृदय थराना	<i>серце тремтить</i>	<i>холоне серце</i>
28.	प्राण कंठ (गले) में आना	<i>душа підійшла до горла</i>	<i>душа не на місці</i>
29.	नाक में दम आना	<i>повітря не стало</i>	<i>так злякавсь, що дихати не дало</i>
30.	प्राण सूखना	<i>душа зсохла</i>	<i>без душі став</i>
31.	दम सूखना	<i>залишитися без дихання</i>	<i>серце завмерло</i>
32.	जान सूखना	<i>душа завмерла</i>	<i>завмирати душею</i>
33.	कलेजा मुँह तक आना	<i>душа ось-ось вистрибне</i>	<i>серце ледве не вискочило</i>
34.	छाती दहलना	<i>холонуту в грудях</i>	<i>аж у душі похололо</i>
35.	रोआँ कांपना	<i>тремтіти волосся на тілі</i>	<i>волосся стало дибом</i>
36.	नस नस ढीली होना	<i>кожна судина(вена) ослабла</i>	<i>кожна жилочка дрижить</i>
ГОРЕ			
1.	मन मैला होना	<i>на душі немов багнюка</i>	<i>тяжко на душі; камінь на душі</i>
2.	मुँह उतरना	<i>зійти обличчю</i>	<i>зазнати багато горя</i>
3.	छाती छलनी हो जाना (कर डालना)	<i>перетворитися грудям в сито</i>	<i>лиха ковшем хапнути(черпнути)</i>
4.	वज्र टटना	<i>вдарити грому</i>	<i>лиха ковшем хапнути</i>
5.	वज्र गिरना	<i>вдарити блискавці</i>	<i>очі туманяться слізьми</i>
6.	हृदय को छेदना	<i>зрешетити серце</i>	<i>топити горе</i>

7.	दिन पतले होना	настати бідним дням	як одна біда йде то й другу за собою веде
8.	दिन बिगड़ना	зіпсуватись дням	камінь давить душу
9.	रक्त के आँसू बहाना (रोना)	проливати сльози крові	лити сльози
10.	तकदीर फूटना	прорватись долі	завити вовком
11.	रात भारी होना	проживати тяжкі ночі	лиха година
12.	गांठ पर गांठ पड़ना	зустрічати вузол за вузлом	приходити біді за бідою
13.	दिल टुकड़े टुकड़े होना	розриватись серцю на частини	серце розривається на шматки
14.	दिल पकड़कर बैठ जाना	сидіти, тримаючись за серце	як (мов, неначе) ножем по серцю полоснути
15.	दिल फटना	розриватись серцю	серце надривається
16.	सितारा गर्दिश में होना	заходити зіркам за туман	стояти над безоднею (край безодні)
17.	आठ आठ आँसू रोना	пролити вісім сліз	пролити всі сльози
18.	चार आँसू रोना	плакати чотирма сльозами	за сльозами й світу білого не бачити
19.	नयनों से रक्त की धार बहना	текти з очей потоку крові	проливати ріки сліз
20.	तिल तिल कर मरना	страждати з кожним кунжутним зернятком	страждати кожну секунду
21.	छाती पत्थर की करना	зачерствіти душею	серце обросло мохом
22.	कलेजा पत्थर की करना	скам'яніти душею	скам'яніти серцю
23.	दिल टुकड़े टुकड़े होना	серце крається на шматки	серце крається
24.	किसी पर दुख का पहाड़ टूट पड़ना	накрити хвилею горя	на місяць вити
25.	छाती पर पहाड़ होना	відчувати важкість на душі	пекучий біль на серці
26.	छाती सुलगना	тліти серцю	серцем тліти
РОЗЧАРУВАННЯ			
1.	मुँह गिरना	змінитися в обличчі	змінитися в (на) лиці
2.	मन टूटना (दिल टूटना)	надломитись душі (серцю)	серце мліє
3.	जी टूटना	душа надривається	серце (душа) надривається
4.	मन छोटा करना (जी छोटा करना)	захистити душу від спілкування	губи квасніють
5.	आँखों के आगे अंधेरा	розстелитися темряві	гірко на серці

	छाना (आँखों तले अंधेरा छाना)	<i>перед очима</i>	
ГОРДИНЯ			
1.	मिज़ाज आसमान पर होना	<i>бути настроєм на небі</i>	<i>мухи в носі грають</i>
2.	दिमाग आसमान पर होना (चढ़ना)	<i>підняти голову до неба</i>	<i>задерти голову, задирати носа</i>
3.	आसमान पर चढ़ना	<i>піднести себе на небо</i>	<i>підносити до небес</i>
4.	ज़मीन पर पैर न रखना	<i>не торкатись стопами землі</i>	<i>запишатись, як кошеня в попелі</i>
5.	ज़मीन पर पाँव न पड़ना	<i>не торкатись ногами землі</i>	<i>пуп землі</i>
ХВАСТЛИВІСТЬ			
1.	ज़बान का शेर होना	<i>бути тигром на словах</i>	<i>м'ясом хвалиться, а юшки, ще не їло</i>
2.	ज़बान का शेर होना	<i>занадто вихвалятися</i>	<i>хвали мене, губонько, хвали</i>
3.	हवा बाँधना	<i>стрясати повітря</i>	<i>співати дифірамби</i>
4.	ज़मीन आसमान के कलाबे मिलाना	<i>з'єднати небо й землю</i>	<i>кожна жаба своє болото хвалить</i>
5.	बढ़ बढ़कर बात करना	<i>перебільшувати на словах</i>	<i>підносити до небес</i>
ЗАЗДРІСТЬ			
1.	छाती पर साँप लोटना	<i>у грудях кишать змії</i>	<i>зоздрим оком поглядати</i>
2.	आग पर लोटना	<i>страждати на вогні</i>	<i>брати за живіт</i>
3.	कलेजे में आग लगना (छाती जलना)	<i>душа (груді) горять у вогні</i>	<i>завидки беруть</i>
4.	कलेजे पर साँप लोटना	<i>по душі повзають змії</i>	<i>жаба душить</i>
СОРОМ			
1.	पानी पानी होना	<i>стекти водою</i>	<i>кров заливає обличчя</i>
2.	मूँछ नीची होना	<i>опуститись вусам до землі</i>	<i>ховати очі</i>
3.	ज़मीन में समा जाना	<i>бути поглинутим землею</i>	<i>провалитись крізь землю</i>
4.	दीदे का पानी छल जाना	<i>стікати воді з очей</i>	<i>стидно й очі підвести</i>

